మహాభారతము

శాంతి పర్వము

పంచమాశ్వాసము(ప్రధమ భాగము)

వైశంపాయనుడు జనమేజయునకు మహా భారత కధను ఈ క్రింది విధంగా వినిపించసాగాడు.

భీష్ముడు ధర్మరాజు అడుగుతున్న ధర్మసందేహాలకు ఓపికగా సమాధానాలు చెబుతున్నాడు. ఆ క్రమంలో ధర్మరాజు భీష్ముని ఈ విధంగా ప్రశ్నించాడు.

“పితామహా! ఈ దేహములో ఉన్న పురుషుడు ఏ కారణంగా శ్రీమంతుడవుతాడు. ఏ కారణంగా నశించి పోతాడు. వివరించండి.” అని అడిగాడు.

“ ధర్మ నందనా! ఈ సందర్భంలో నీకు శ్రీ(లక్ష్మీదేవి), చక్ర (ఇంద్రుడు)మధ్య జరిగిన సంవాదము అనే ఇతిహాసమును వినిపిం చెదను. నారదుడు లోక సంచారము చేయుచూ ఒకరోజు మందాకినీ నదిలో స్నానం చేసాడు. అప్పటికే ఇంద్రుడు ఆ నదిలో స్నానం చేసి అనుష్ఠానం తీర్చుకుం టున్నాడు. నారదుడు ఇంద్రుడు మాట్లాడుకుంటూ ఉంటే అక్కడకు ఒక స్త్రీ వచ్చింది. ఇంద్రుడికి నమస్కరించింది.

“ నీవు ఎవరు? ఎక్కడకు పోతున్నావు?” అని అడిగాడు ఇంద్రుడు.

“ఓ ఇంద్రా! నేను తామర పూవునుండి పుట్టాను నా పేరు లక్ష్మి, శ్రీ, అంటారు. నేను ఇప్పటిదాకా రాక్షసుల వద్ద ఉన్నాను. వారి ప్రస్తుత ప్రవర్తన నాకు నచ్చలేదు. అందుకని వారిని వదిలిపెట్టి నీ వద్దకు వచ్చాను.” అని చెప్పింది.

“అదిసరే! ఇప్పటి దాకా రాక్షసుల వద్ద ఉన్నావు కదా! వారిలో ఏ గుణములు నచ్చి ఇప్పటి దాకా వారి వద్ద ఉన్నావు? ఇప్పుడు వారు ఎందుకు నీకు నచ్చలేదు. నిన్ను మెప్పించాలంటే నేను ఏమి చెయ్యాలి.” అని అడిగాడు.

“ఇంద్రా! ఇప్పటి వరకు అసురులు, దానములు, వేదాధ్యయనము, అతిధులను సన్మానించడం మొదలగు మంచి పనులు చేసారు. ఇప్పుడు వారికి గర్వం ఎక్కువ అయింది. ఆ మంచి గుణములు మాని వేసారు. అందుకని వారిని విడిచిపెట్టాను. నీవు సత్యధర్మపరుడవు అని తెలిసి నీ వద్దకు వచ్చాను.

గురువు ఎడల భక్తి కలవారు, దేవతలను, పితరులను పూజించేవారు, ఎల్లప్పుడూ సత్యమునే పలికేవారు, దానశీలురు, ఇతరుల ధనమునకు కానీ, ఇతరుల భార్యలను కానీ ఆశించని వారు, బ్రాహ్మణులను పూజించేవారు, పగలు నిద్రపోనివారు, వృద్ధుల పట్ల, దీనుల పట్ల, స్త్రీ ల పట్ల దయగల వారు, నిత్యము శుచి శుభ్రత కలిగినవారు, అతిధులకు భోజనము పెట్టిన తరువాతనే తాము భుజించేవారు, నాకు అత్యంత ప్రీతి పాత్రులు. నేను వారి వద్ద ఉండటానికి ఇష్టపడతాను. అలా కాకుండా ధర్మమును వదిలి, కామము, క్రోధము మొదలగు వాటికి లోనైనవారు, గర్విష్టులు, అతిధి సత్కారములు చేయని వారు, పరులకు దానం చెయ్యని వారు, పరుషంగా మాట్లాడేవారు, క్రూరపు పనులుచేసేవారు, నాకు మెచ్చని వారు. వారి వద్ద ఉండుటకు నేను

ఇష్టపడను.

వేదాలలో చెప్పబడినట్టు, బుద్ధి, ధృతి, నీతి, శ్రద్ధ, సన్నుతి, క్షమ, శాంతి, ఈ ఏడు మంది దేవతలు నాకు ప్రియులు. వారిలో నేను అష్టమ దేవతను. రాక్షసుల క్రూరస్వభావము చూచి వారిని వదిలిపెట్టాను. దేవతలు నాకు సంతోషం కలిగించే ప్రవర్తన కలవారని తెలిసి వారి వద్దకు వచ్చాను." అని చెప్పింది లక్ష్మీదేవి.

ఆ మాటలకు దేవేంద్రుడు, నారదుడు ఎంతో సంతోషించారు. లక్ష్మితో సహా ఇంద్రుడు స్వర్గపురికి వెళ్లాడు. కాబట్టి ధర్మరాజా! లక్ష్మీదేవి నివాస స్థానములు తెలుసుకొంటివి కదా. దానిని బట్టి నడుచుకో!" అని అన్నాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! జనులు దేనిని ఆచరిస్తే, ఏ ప్రకారంగా ప్రవర్తిస్తే, ఏ విద్య నేర్చుకుంటే, ముక్తిపొందుతారు." అని అడిగాడు ధర్మరాజు..

"ధర్మనందనా! ఈ సందర్భంలో నీకు ఒక ఇతిహాసము చెపుతాను విను. పూర్వము జైగిషవ్యుడు అనే మహా ముని దేవలుడు అనే వానికి ఈ విధంగా చెప్పాడు. శాంతి మతులకు, సౌమ్యులకు ఏ ధర్మం వర్తిస్తుందో అదే నాకు ఇష్టము. ఆ ధర్మమును నీకు వివరిస్తాను. తనను పొగిడినా, తిట్టినా, తనకు ప్రియము చేసినా, అప్రియము చేసినా, తనను ఎవరైనా కొట్టినా లేక పూజించినా, అలాంటి వారి ఎడల సమభావంతో ఉండటం జ్ఞానుల లక్షణము. మనము కోరుకున్న వస్తువు ఏ కారణం చేతనైనా మనకు లభించక పోతే దానికి విచారించకూడదు. ఉన్నదానితో తృప్తి చెందాలి. తాను అనుకున్న పని జరగ లేదని చింతించకూడదు.

హర్షము, అభిమానము, అసూయ, మదము, తప్పుచెయ్యడం, మొదలగునవి చెడ్డ గుణములు. ఇంద్రియ నిగ్రహము కలవాడు తనకు అవమానం జరిగినా సన్మానం జరిగినట్టే భావిస్తాడు. తనకు సన్మానము జరిగినా దానికి ఎక్కువగా ఆనందించడు. సమత్వభావము కలిగి ఉంటాడు. ఇంద్రియ ములను అదుపులో పెట్టుకున్నవాడు మనశ్శాంతితో జీవిస్తాడు. దేవతలు కూడా అతనితో స్నేహం చెయ్యాలని కోరుకుంటారు." అని జైగీషవ్యుడు దేవలుడి తో చెప్పాడు అని భీష్ముడు ధర్మరాజుతో చెప్పాడు.

" ఓ పితామహా! అఖిల జనములకు ప్రియమైన వాడు ఎవరు?" అని అడిగాడు.

"ధర్మనందనా! ఈ సందర్భంలో నీకు శ్రీకృష్ణునికి ఉగ్రసేనునికి జరిగిన సంవాదము వినిపించెదను. ఒక సారి ఉగ్రసేనుడు శ్రీకృష్ణుని ఇలా అడిగాడు.

"కృష్ణా! లోకంలో జనం అంతా నారదుని ఎంతో భక్తి ప్రమత్తులతో పూజిస్తారు కదా! అతను అంతటి వాడా. ఇంతకూ నారదుని లో ఉన్న గొప్పతనము ఏమిటి?" అని అడిగాడు.

శ్రీ కృష్ణుడు ఇలా చెప్పాడు. " నారదునిలో వేద విద్య, ఆచారము సమృద్ధిగా ఉన్నాయి కాని అహంకారము కొంచెంకూడా లేదు. శీలము ఎక్కువగా ఉంది కాని వేష భాషలలో నిరాడంబరంగా ఉంటాడు. ఇంకా నారదునిలో మత్సరము, గర్వము, మదము, మచ్చుకైనా లేవు. నారదుడు తన పుట్టుక చేత, చేసిన తపస్సుచేత, అతని తేజము చేత, బుద్ధి చేత, వినయము చేత, నీతి చేత ప్రసిద్ధి పొందాడు. నారదుడు ధీరుడు. మృదుమధురంగా

మాట్లాడతాడు. కాని అతనిలో కాఠిన్యము, దైన్యము, క్రోధము, లోభము, నిరాసక్తత చూద్దామన్నా లేవు. అసలు నారదుడికి ఈర్ష్య, అసూయ అనేవి ఎలా ఉంటాయో తెలియవు. కాబట్టి నారదుని లోకంలో ఉన్న జనులు అందరూ కీర్తిస్తారు." అని చెప్పాడు కృష్ణుడు. ధర్మజా! నీవు అడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానం ఇదే!" అని అన్నాడు భీష్ముడు.

" పితామహా! నాకు కాల విభజన గురించి, యుగప్రమాణముల గురించి, భూతములు ఎన్నిరకాలు? వాటి గురించి వివరించండి." అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

"ధర్మనందనా! ఈ విషయములను పూర్వము వేదవ్యాసుడు శుకుడికి చెప్పాడు. అవే విషయములను నీకు వివరిస్తాను.

కుమారా! ఈ కాలమునకు, పంచ భూతములకు ఆధారభూతంగా వెలిగే తేజోరూపము ఒకటి ఉంది. ఆ తేజస్సు ఎల్లప్పుడూ చైతన్యం వంతంగా ఉన్నట్టు కనిపిస్తుంది కానీ ఏ పనీ చెయ్యదు. కేవలం సాక్షీభూతంగా ఉంటుంది. ఆ తేజస్సు కేవలము భావన లోనే గోచరిస్తుంది.

ఇంక కాలప్రమాణముల గురించి చెబుతాను. 18 నిమిషాలు కలిస్తే ఒక కాష్ఠ అవుతుంది. 30 కాష్ఠలు ఒక కళ అవుతుంది. అటువంటి 360 కళలను ఒక ముహూర్తము అంటారు. అటువంటి 30 ముహూర్తములు ఒక అహో రాత్రము(ఒక రోజు) అవుతుంది. అలాంటివి 30 కలిస్తే ఒక మాసము అవుతుంది. అటువంటి రెండు మాసములు కలిసి ఒక ఋతువు అవుతుంది. అలాంటి ఋతువులు 6 అయితే ఒక సంవత్సరం అవుతుంది. అందులో

మూడు ఋతువులు కలిసి ఒక అయనము అంటారు. అవే ఉత్తరాయనము, దక్షిణాయనము.

యోగులు ఉత్తరాయనమును అగ్ని అనీ, దక్షిణాయనమును ధూమము అని అంటారు. మొదటిది మంచి చేస్తుంది. రెండవది చెడ్డ చేస్తుంది. ఈ భూమి మీద నివశించే మానవులకు ఒక నెల కాలము, చనిపోయిన పితరులకు ఒక దినము కింద సమానము. మానవులకు ఒక సంవత్సరము దేవతలకు ఒక రోజు కింద సమానము.

ఇంక యుగముల గురించి తెలియ చేస్తాను. దేవతలకు 12,000 సంవత్సరములు పూర్తి అయితే నాలుగు యుగములు గడిచినట్టు అవుతుంది.

అందులో మొదటిది కృతయుగము. దీని నిడివి 12,000 సంవత్సర ములలో పదింట నాలుగు భాగములు అనగా 4,800 సంవత్సరములు.

తరువాతది త్రేతాయుగము. 12,000 సంవత్సరములలో పదింట మూడు పాళ్లు. అనగా 3,600 సంవత్సరములు.

తరువాతది ద్వాపర యుగము. 12,000 సంవత్సరములలో పదింట రెండు పాళ్లు అనగా 2,400 సంవత్సరములు.

తరువాతది కలియుగము. అది 12,000 సంవత్సరములలో పదింట ఒక్కపాలు అనగా 1200 సంవత్సరములు.
(4800+ 3600+ 2400+1200=12,000).

పైచెప్పిన సంవత్సరములను 360 తో గుణిస్తే మానవ సంవత్సరములు

వస్తాయి.

(ఎందుకంటే మనకు 360 రోజులు అనగా ఒక సంవత్సరము, కాని ఆ కాల పరిమాణము దేవతలకు ఒక రోజు అని పైన చెప్పుకున్నాముకదా. అందుకని దేవతా సంవత్సరములను 360 తో గుణిస్తే మానవ సంవత్స రములు వస్తాయి.)

ఆ ప్రకారంగా కృతయుగమునకు 17,28,000 సంవత్సరములు (4800**X**360=17,28,000); త్రేతాయుగమునకు 12,96,000 (3600**X**360=12,96,000); ద్వాపరయుగమునకు 8,64,000 సంవత్సరములు (2400**X**360=8,64,000); కలియుగమునకు 4,32,000 (1200**X**360=4,32,000). ఇవన్నీ మానుష సంవత్సరములు.

ఈ యుగముల మధ్య సంధి కాలమును సంధ్యలు, సంధ్యాశములు అని అంటారు. ఈ సంధి కాలములు దేవతల కాలమాన ప్రకారము కృత యుగమునకు 400 సంవత్సరములు, త్రేతాయుగమునకు 300 సంవత్సరములు, ద్వాపర యుగమునకు 200 సంవత్సరములు కలియుగమునకు 100 సంవత్సరములు ఉంటాయి. వీటిని మానుష సంవత్సరములలో గుణిస్తే కృత, త్రేత, ద్వాపర, కలియుగములకు వరుసగా 1,44,000 సంవత్సరములు, 1,08,000 సంవత్సరములు, 72,000 సంవత్సరములు, 36,000 సంవత్సరములు సంధ్యాకాలంగా పరిగణిస్తారు.

త్రేతాయుగము నుండి, మానవులలో ధర్మము, న్యాయము, ఆయువు, శరీర బలము, ధారుఢ్యము యుగ యుగానికి, అంత కంతకూ సన్నగిల్లు తుంటాయి.

పైన చెప్పిన నాలుగు యుగాలు కలిసి ఒక మహా యుగము అవుతాయి. అటువంటి మహా యుగములు వెయ్యి అయితే బ్రహ్మకు ఒక పగలు అవుతుంది. అలాంటి వెయ్యి మహా యుగములు బ్రహ్మకు ఒక రాత్రి అవుతుంది. బ్రహ్మ నిద్రించే సమయంలో ఈ జగత్తుకు ప్రళయం సంభవిస్తుంది. నిద్ర లేవగానే బ్రహ్మ మరలా సృష్టికి పూనుకుంటాడు. ఇలా సృష్టి క్రమం సాగి పోతూ ఉంటుంది.

(ఇక్కడ మనం అందరం ఒక విషయం గమనించాలి. ప్రతి రోజూ మనం అందరం రాత్రి పూట కళ్లు మూసుకొని నిద్రపోతాము. అప్పుడు మన జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మేంద్రియములు పని చెయ్యవు. కళ్లు మూసు కుంటాము కాబట్టి ఈ ప్రపంచం మనకు కనపడదు. అంతా అంధకారము. అదే ప్రళయము. ప్రొద్దున కళ్లు తెరవగానే ప్రపంచం మొత్తం మనముందు సాక్షాత్కారం అవుతుంది. అంటే మన ప్రపంచాన్ని మనం సృష్టించు కున్నాము అన్న మాట. ఎవరికి వారే బ్రహ్మ. అహం బ్రహ్మాస్మి. నేనే బ్రహ్మను. ఈ ప్రకారంగా ప్రతిరోజూ మన జీవితంలో కూడా ప్రళయం సంభవిస్తూ ఉంటుంది. విధి వశాత్తు రాత్రి పడుకొని పొద్దున లేవకపోతే అదే మృత్యువు. శాశ్వత నిద్ర.)

ఈ బ్రహ్మ తత్త్వమునుండి ముందు మహత్తత్వము పుట్టింది. మహత్తత్వము నుండి క్రమంగా మనస్సు, గగనము, పవనము, అగ్ని, నీరు, భూమి ఒకదాని నుండి ఒకటి ఉద్భవించాయి. ఈ పంచ భూతములకు శబ్ద, స్పర్శ, రస, రూప, గంధములు గుణములుగా భాసిల్లుతున్నాయి. ఈ సప్త స్వరూపములను పురుషులు అంటారు. వారందరూ సమిష్ఠిగా సృష్టికార్యమును నిర్వర్తిస్తారు.

మనలో ఉన్న పురుషుడు అనే తేజోరూపమును బ్రహ్మము అనీ, ప్రాజాపత్యము అనీ అంటారు. ఆ పురుషుడు సత్యమై, నిత్యమై ప్రకాశిస్తూ ఉంటాడు. ఆ పురుషుడే సర్వవ్యాపకుడు, స్రష్ట, బ్రహ్మ, ప్రజాపతి అనే పేర్లతో పిలువ బడతాడు.

ఆ పురుషుడు నిత్య సత్యము అయిన ఆత్మ స్వరూపుడు. పురుషునికి ఏది అంటదు. ఆ పురుషుడు దేవతలలో, మునీంద్రులలో, గరుడ (పక్షులు), ఉరగ (పాములు), నర(మనుష్యులు), కిన్నర, గిరి(పర్వతములు), సరిత్ (నదులు), వన(అడవులు), పయోధులలో (సముద్రములలో) నిండి ఆయా కార్యములు నిర్వర్తిస్తూ ఉంటాడు. (అంటే సర్వ వ్యాపి అని అర్థం.)

ఇంక మనుష్యుల స్వభావాలు విచిత్రంగా ఉంటాయి. కొంతమంది తాము చేసిన ప్రయత్నముల వలననే తమకు ఫలితము లభిస్తుంది అను కొంటారు. మరి కొందరు తమకు దేవుడే అన్ని ఫలితములు ఇస్తాడు అని అనుకొంటారు. మరి కొందరు ఈ పంచభూతముల వలననే మన కార్యములు నెరవేరుతున్నాయి అని అనుకొంటారు. ఇంక సాత్త్వికమైన కర్మలు చేసేవాళ్లు అన్నింటినీ సమానం గా చూస్తారు. సుఖ దుఃఖములకు లోను గారు.

అన్నిటి కన్నా తపస్సు మేలైనది. ఈ తపస్సుకు ఇంద్రియ నిగ్రహము, మానసిక శాంతి ముఖ్యమైనవి. ఇంకా స్వాధ్యాయము అనగా వేదాధ్యయనము ఈ తపమునకు బలము చేకూరుస్తుంది. మంచి ఫలితాలను ఇస్తుంది.

ఈ బ్రహ్మములు రెండు రకాలు. శబ్దబ్రహ్మము, పర బ్రహ్మము. సాధకుడు ముందు శబ్ద బ్రహ్మమును సేవించి తరువాత పరబ్రహ్మ పదమును

పొందుతాడు. ఈ పరబ్రహ్మమే జగత్తును సృష్టిస్తుంది. లయం చేస్తుంది. కాని తాను మాత్రం ఏ క్రియలో పాల్గొనదు.

కుమారా! ఇప్పటి దాకా సృష్టి గురించి చెప్పాను. ఇంక లయం గురించి చెబుతాను. ప్రళయ కాలంలో, ఈ భూమి మీద ఉండే చరా చర జీవ రాసులు ఈ భూమిలో కలిసి పోతాయి. అంటే మట్టితో తయారైన ఈ శరీరాలు మరలా మట్టిలోనే కలిసిపోతాయి. తరువాత ఈ భూమి మొత్తం జలమయం అవుతుంది. ఆ జలం అగ్నిలో కలిసిపోతుంది. అగ్ని వాయు రూపం దాలుస్తుంది. ఆ వాయువు ఆకాశంలో కలిసిపోతుంది. ఆ ఆకాశాన్ని మనస్సు లాగేసుకుంటుంది. ఆ మనస్సు చంద్రుడిలో లీనమై పోతుంది. మనస్సులో పుట్టిన సంకల్పాలు ఆ చంద్రుడిని తమలో లీనం చేసుకుంటాయి. ఆ సంకల్పాలను జ్ఞానం తనలో ఇముడ్చుకుంటుంది. ఆ జ్ఞానం కాలంలో కలిసిపోతుంది. తరువాత ఆ కాలం కూడా నశిస్తుంది. ఆఖరున శుద్ధసత్త్వ స్వరూపమైన అఖండ జ్ఞానము వెలుగుతూ ఉంటుంది. దానినే బ్రహ్మము అంటారు. ఈ సంహరణ కార్యక్రమము అంతా బ్రహ్మ వలన జరుగుతుంది." అని చెప్పాడు వ్యాసుడు.

ఇంకా శుకునితో వ్యాసుడు ఇలా అన్నాడు. "కుమారా! బ్రాహ్మణుడు పుట్టగానే జాతక కర్మ (నామకరణం) చేస్తారు. తరువాత ఉపనయనం చేస్తారు తరువాత అతడు గురువు వద్దకు వెళ్లి వేదములు, శాస్త్రములు నేర్చుకుంటాడు. ఆ ప్రకారంగా గురువు ఋణం తీర్చుకుంటాడు. తరువాత, గురువుగారి అనుజ్ఞతో వివాహము చేసుకొని గృహస్థాశ్రమము స్వీకరిస్తాడు. గృహస్థాశ్రమం లో దేవఋణము, పితృఋణము తీర్చుకుంటాడు.

బ్రాహ్మణులకు యజ్ఞములు చేయడం, చేయించడం, వేదములు

అధ్యయనం చెయ్యడం, వేదములు ఇతరులకు బోధించడం, దానములు చెయ్యడం, దానము స్వీకరించడం, ఈ ఆరు కర్మలు బ్రాహ్మణులు చేయదగినవి.

దానం చెయ్యడం అన్ని జాతులవారుచెయ్యదగిన పని. దానమునకు అర్హము కాని వస్తువు లేదు. కాశ్యుడు అనే రాజు తన ప్రాణములను దానంగా ఇచ్చి ఒక బ్రాహ్మణుని ప్రాణాలు కాపాడాడు. శిబి చక్రవర్తి తన శరీర అవయవములను, తన కుమారుని బ్రాహ్మణులకోసం అర్పించాడు. కాశీరాజు ప్రత్యర్ధనుడు ఒక బ్రాహ్మణుని కొరకు తన కళ్లు దానం చేసాడు.

(శరీర అవయవములను, కళ్లను, దానం చెయ్యడంమనకు అనాదిగా వస్తున్న ఆచారం, సంప్రదాయం).

జనక మహారాజు, పరశు రాముడు, గయుడు తమ తమ రాజ్యములను బ్రాహ్మణులకు దానంగా ఇచ్చారు. పాంచాల రాజు బ్రహ్మదత్తుడు శంఖనిధిని బ్రాహ్మణులకు దానం చేసాడు ఇంకా బ్రాహ్మణుల కొరకు తమ తమ ప్రాణములను, శరీరములను, మణులను, బంగారమును, కన్యలను, ఆవులను మొదలగు ప్రశస్త మైన వస్తువులను అనేకులు దానంగా ఇచ్చారు. వారి కందరికీ ఉత్తమ గతులు కలిగాయి.

దానం చెయ్యడం వలన, వేదములు అధ్యయనము చెయ్యడం వలన, యజ్ఞములు చెయ్యడం వలన నానావిధములైన పాపములు వినాశమవుతాయి. కాబట్టి దానగుణమును ఆచరించడం ఉత్తమము.

ఆ ప్రకారంగా పాపములను పోగొట్టుకొన్న పవిత్రమైన మానవుడు

మితంగా భోజనం చేస్తూ, ఇంద్రియములను నిగ్రహించి, తన మనస్సులోకి కామమును క్రోధమును రానీయకుండా బ్రహ్మపదము కొరకు ప్రయత్నించాలి. ఇలాంటి వాడు ఇంద్రియాలకు లోబడకుండా, లోభమునకు, కోపమునకు లోను కాకుండా, ఈ భయంకరమైన సంసార మనే నదిని ఈది అవతల ఒడ్డుకు చేరతాడు. బుద్ధిమంతుడు ఈ సంసారమనే నదిని దాటడానికి ప్రజ్ఞ అనే నావను ఉపయోగిస్తాడు.   ఎవరికైతే సంతోషము, కోపము, భయము లేవో,   ఎవరికైతే ధైర్యము, అప్రమత్తత, బుద్ధి అపరిమితంగా ఉంటుందో, ఎవడైతే ధర్మము తప్పడో, ఎవడైతే ఇంద్రియము లను నిగ్రహిస్తాడో అట్టి వాడికి నాశనము అంటూ లేదు.

ఒక్కొక్కసారి మనం చేసే ధర్మపరమైన పనులు అధర్మంగా తోస్తాయి. అలాగే అధర్మమైన పనులు ధర్మంగా తోస్తాయి. ఈ సందర్భంలో శాస్త్రములను పరిశీలించి ధర్మనిర్ణయం చెయ్యాలి. బుద్ధిమంతులు జ్ఞానము సముపార్జించుటకు తమ వాక్కును, మనస్సును నియంత్రించుకుంటారు. వాడు వేదవిదుడైనా సరే, వేదములు చదవక పోయినా సరే, ధర్మాత్ముడైనా సరే పాపాత్ముడైనా సరే, పైన చెప్పిన పద్ధతులు పాటిస్తే, అతడు జర, మరణములతో కూడిన ఈ సంసార సాగరాన్ని అవలీలగా దాటుతాడు.

యోగము అనే రథమునకు సదాచారము అనేది చక్రము. ప్రాణము అనేది కాడి కొయ్య. అపానము అక్షము (చక్రములకు ఇరుసు). ఉపాయము, అపాయము అనేవి నొగలు. జ్ఞానేంద్రియాలు హయములు. సర్వ తంత్రము అనేది అశ్వములను తోలు చర్నాకోలు. త్యాగము అనేది పగ్గములు. సాధకుడు ఈ యోగరథమును ఎక్కి మోక్ష మార్గమున పయనిస్తాడు. క్రమ క్రమంగా పంచభూతములను గెలుస్తాడు. తనలో ఉన్న అహంకారాన్ని పక్కకు తోస్తాడు. బుద్ధిని పెంపొందించుకుంటాడు. ప్రకృతి సిద్ధములైన వికారములను

పోగొట్టుకుంటాడు. ఈ పురుషుడు భూమిని జయిస్తాడు అంతకంతకూ వృద్ధి చెందుతాడు. చివరకు యోగసిద్ధిని పొంది ప్రకాశిస్తాడు. మానవుడు తనలో ఉన్న అహంకారమును జయిస్తే అది పంచభూతములను, మనస్సును, బుద్ధినీ జయించే సంస్కారమును ప్రసాదిస్తుంది . ఇది యోగ పద్ధతి.

ఇంద్రియములను ప్రపంచములోని విషయముల మీదికి పోనీయ కుండా, మనస్సును అంతర్ముఖం చేసి ఆత్మతో అనుసంధానం చెయ్యడమే సాంఖ్యము అంటారు. సాంఖ్యము, యోగము రెండూ ఒకటే. వేరు కావు. సారం లేని ఈ సంసారానికి కారణం మమతలు, మమకారాలు. సాంఖ్యులకు, యోగులకు మమతలు, మమకారాలు వదలడం ముఖ్యం.

ఇంక ఈ భూతములలో (జీవులలో) తారతమ్యములు చెప్పెదను విను. జీవులు రెండు రకములు. కదలనివి, కదిలేవి (స్థావరములు, జంగమ ములు). వీటిలో కదిలేవి శ్రేష్టమైనవి. ఈ జీవులు వీర్యము, అండము, బీజము, చెమట మొదలగు వాటినుండి పుడతాయి. వీటిలో కొన్ని రెండు కాళ్లతోనూ మరి కొన్ని నాలుగు కాళ్ల తోనూ ఇంకా మరి కొన్ని చాలా కాళ్లతోనూ పుడతాయి.

ఈ జీవులలో రెండు పాదములతో ఉన్న మానవులు మేలు. ఈ మనుష్యులలో జాతి, ధర్మమును అనుసరించే వారు ఎక్కువ. వారిలో బ్రాహ్మణులు ఉత్తములు. ఆ బ్రాహ్మణులలో వేదాధ్యయనము చేసిన వారు గొప్పవారు. వేదాధ్యయనము చేసిన బ్రాహ్మణులలో వేదమును ఇతరులకు ప్రవచనము చేయు వారు ఇంకా గొప్పవారు. ఆ ప్రకారంగా ప్రవచనము చేసే వారిలో ఆత్మజ్ఞానము కలిగిన వారు శ్రేష్ఠులు. అటువంటి వారు స్వధర్మమును పాటించేవారు, మంచి సంకల్పము కలిగినవారు, దైవారాధకులు అయి

ఉంటారు. అటువంటి వారినే బ్రాహ్మణులు అని అంటారు.

అలాంటి వారు అందరి చేత నమస్కారములు, ఆదరము పొందుతారు. అటువంటి వారితో సమానమైన వారు భూమి మీద ఎవరూ ఉండరు. అటువంటి బ్రాహ్మణులను ఆధారం చేసుకునే ఈ జగము ధర్మమార్గంలో నడుస్తూ ఉంది. అటువంటి బ్రాహ్మణుడు ఎలా ప్రవర్తిస్తాడో చెబుతాను విను.

అతడు నిర్మలమైన జ్ఞానమును కలిగి ఉండాలి. నిష్ఠాగరిష్ఠుడై ఉండాలి. తనకు వేదము విధించిన కర్మలను నిష్టతో నెరవేర్చాలి. అలాంటి వాడికి ఎలాంటి సందేహములు ఉండవు. నిర్మలమైన మనస్సుతో జీవిస్తాడు. ఈ చరాచర జగత్తును ఎవరు సృష్టించారో ఆ మహా తత్త్వాన్ని చేరుకోడానికి తపస్సును మించిన సాధనము లేదు. బ్రాహ్మణులకు మైత్రి వంటి ధర్మము మరొకటి లేదు. మైత్రి అనే ధర్మమును సక్రమంగా పాటిస్తే ఇంక ఏ కర్మలను చేయనవసరం లేదు. మైత్రీ ధర్మము వివేకమును ఇస్తుంది." అని వ్యాసుడు శుకునితో చెప్పాడు.

అప్పుడు శుకుడు వ్యాసునితో ఇలా అన్నాడు. "ఓ మునీంద్రా! పరమ బ్రహ్మ పదమును పొందుటకు సాధనము ఏది? యజ్ఞములా! జ్ఞానమా! యోగాభ్యాసమా! సాంఖ్యమా! వీటిలో ఏది ముఖ్యమో తెలపండి." అని అడిగాడు. వ్యాసుడు ఇలా చెప్పసాగాడు.

" నీవు చెప్పినవి అన్నిమేలే. తపస్సు, ఇంద్రియ నిగ్రహము, రాగ ద్వేషములను, లోభములను పక్కకు నెట్టే నేర్పు, ధృఢమైన విద్య, వీటి వలన కూడా పురుషుడు బ్రహ్మపదమునుపొందగలడు. ప్రయత్నిస్తే మనస్సును నిగ్రహించవచ్చును. మనస్సు నిలకడగా ఉంటే ఇంద్రియములు పనిచెయ్యడం మాని వేస్తాయి. అప్పుడు బ్రహ్మ ప్రాప్తి పొందడం సాధ్యమవుతుంది.

బుద్ధి మనకు కనపడదు. వినపడదు. కాని బుద్ధి వలన మనము పరమాత్మను చూడగలము, తెలుసుకోగలము. వినయము, విద్య కల బ్రాహ్మణుడి యందును, ఆవులయందును, ఏనుగు నందును, వీధి కుక్క యందును, ఆ కుక్కను చంపి తినే వాళ్ల యందును, సమ దర్శనము కలవారు పరబ్రహ్మ ప్రాప్తికి అర్హులు. ఈ చరాచర జగత్తులో ఉన్న అన్ని జీవరాసులలో భగవంతుడు ఆత్మస్వరూపుడై వెలుగుతూ ఉంటాడు. కాని ఆ పరమాత్మలోనే అన్ని జీవ రాసులు నిండి ఉన్నాయి. ఈ సత్యము తెలుసుకున్నవాడు పరబ్రహ్మపదమును పొందుతాడు.

ఈ ఆత్మ క్షరమైనది-- అక్షరమైనది. క్షరము అంటే ప్రతి జీవిలో మృత్యువు పొంచి ఉంటుంది అందుకే అది క్షరమైంది. అక్షరమనగా స్వర్గలోక ప్రాప్తి. అమృతము. పండితుడైన వాడు ఈ రెంటినీ సమంగా చూస్తాడు. ఈ లోకముల నన్నింటినీ కాలము శాసిస్తుంటుంది. కాని ఎవడైతే ఈ కాలాన్ని జయిస్తాడో, వాడు పరబ్రహ్మ పదమును పొందుతాడు.

ఈ శరీరము తొమ్మిది ద్వారములు కల ఒక పురము. అందులో ఆత్మ వెలుగుతూ ఉంటుంది. యోగులు ఆ ఆత్మను అక్షరము, అమృతము అంటారు. ఆ ఆత్మ తత్త్వమును, సత్కర్మలు చేస్తూ, వైరాగ్యంతో జీవించే యోగి మాత్రమే తెలుసుకొనగలడు. అటువంటి యోగులకు కామము, క్రోధము, భయము, నిద్ర, లోభము నిందితములు(అనుసరించకూడనివి). యోగులు వాటిని వెంటనే వదిలివేయవలెను.

పండితుడైన వాడు, కామ సంబంధమైన సంకల్పములను, కోరికలను వదిలిపెట్టి కామమును జయిస్తాడు. సత్త్వగుణ సంపదతో నిద్రను మోహము

ను జయిస్తాడు. గురువులను, పెద్దలను, పండితులను సేవించడం వల్ల లోభము వదిలేస్తాడు. ఇంద్రియములను నిగ్రహించి కోపమును జయిస్తాడు ధృడమైన మనస్సుతో భయాన్ని జయిస్తాడు. ఏ ఒక్క ఇంద్రియము అదుపు తప్పినా, యోగి సంపాదించిన ప్రజ్ఞ మొత్తం నాశనం అవుతుంది. కాబట్టి ముందు మనస్సును అదుపులోపెట్టుకోవాలి. తరువాత ఇంద్రియములను నిగ్రహించాలి. ప్రజలు తన్ను సన్మానించినా, తనను ద్వేషించినా పట్టించుకోకుండా సమబుద్ధి కలిగి ఉండాలి. జనావాసములలో ఉంటే ఇలాంటి వాటికి అవకాశం ఉంటుంది కాబట్టి యోగి జనావాసములు వదిలి అరణ్యములకు పోయి, అక్కడు కొండ గుహలలో నివసిస్తూ సాధన చేయాలి. ఇంకా యోగి అయిన వాడు విలువైన బంగార మును విలువ లేని మట్టి బెడ్డను సమంగా చూడాలి.

కర్మమార్గమును ప్రవృత్తి మార్గమనీ, నిష్కర్మ మార్గమును నివృత్తి మార్గమనీ అంటారు. ప్రవృత్తి మార్గము ఇహలోక బంధములను కలిగిస్తుంది. నివృత్తి మార్గము ఆ బంధముల నుండి మనసును విడుదలచేస్తుంది. కాబట్టి జ్ఞానులు కర్మమార్గమును విడిచిపెట్టి జ్ఞాన మార్గమును అనుసరిస్తారు. కాని కొందరు కర్మ మార్గమేమంచిది అంటారు.అందుకే, వారు జనన మరణముల బారి నుండి తప్పించుకోలేరు. కర్మయోగము వలన చిత్త శుద్ధి కలుగుతుంది. కాని అది అవిద్య, మాయకు లోబడి ఉంటుంది. కాబట్టి కర్మలను త్యాగము చెయ్యడమే మోక్షమునకు మార్గము.” అని చెప్పాడు వేదవ్యాసుడు.

శుకుడు తండ్రిని చూచి “తండ్రీ!విద్య ఎట్టివారికి అలవడుతుంది చెప్పండి.” అని అడిగాడు. దానికి వ్యాసుడు ఇలా చెప్పసాగాడు.

“అరణ్యములలో వానప్రస్థులు జీవిస్తారు. అలాంటి వారు బిక్షాటనతో

జీవించాలి. ప్రజల మధ్య తిరగడం మానెయ్యాలి. మానము, అవమానము సమంగా భరించాలి. అప్పుడు అధ్యాత్మ విద్య అలవడుతుంది." అని చెప్పాడు వ్యాసుడు.

"తండ్రీ! ఎలాంటి వాడి కైనా అన్ని కర్మలను విడవడం సాధ్యం కాదు అని అంటారు కదా! మరి అలాంటి వారి సంగతి ఏమిటి?" అని అడిగాడు శుకుడు.

"కుమారా! బ్రహ్మ చారులు, గృహస్థులు, వానప్రస్థాశ్రమములో ఉన్న వారు, యతులు, వారి వారికి విధించిన కర్మలను నిర్వర్తించాలి. మోక్ష మార్గము నకు ఈ నాలుగు ఆశ్రమములు నాలుగు మెట్ల వంటివి. మనిషి శతాయువు అనుకుంటే అందులో నాల్గవ వంతు అనగా మొదటి 25సంవత్సరములు బ్రహ్మచర్య ఆశ్రమములో గడప వలెను. గురువుగారికి సేవలు చేస్తూ వేద విద్య నభ్యసించవలెను. బ్రహ్మచర్యము పాటించునపుడు విషయ వాంఛలకు దూరంగా ఉండాలి.

విద్యాభ్యాసము పూర్తి అయిన తరువాత గురువుగారికి వినయంగా గురుదక్షిణ సమర్పించుకొని, గురువు గారి అనుమతి పొంది, వివాహం చేసుకోవాలి. యజ్ఞయాగములు చెయ్యాలి. అతిథులకు సత్కారములు చెయ్యాలి. బంధువులను ఆదరించాలి. ఎల్లప్పుడూ సత్యమునే పలకాలి. భార్యను పుత్రులను ఆదరించాలి. పుత్రుని విద్యావంతుని చెయ్యాలి. ఇలా మరొక 25 ఏళ్లు గడపాలి.

తరువాత వానప్రస్థమునకు వెళ్లాలి. అంటే అరణ్యములకు వెళ్లాలి. అడవులలో కందమూలములు తింటూ, అక్కడ ఉన్న తాపసులను సేవిస్తూ,

వారికి పెట్టి మిగిలిన ఆహారమును తింటూ, తపస్సుచేసుకుంటూ 25 ఏళ్లు గడపాలి.

తరువాత, ఆఖరు 25 ఏళ్లు సన్యాసాశ్రమములో గడపాలి. సన్యాస ఆశ్రమమును స్వీకరించిన తరువాత కర్మలు విడిచి పెట్టాలి. ఎవరితోనూ పోట్లాటపెట్టుకోకూడదు. ఎవరి వద్దనుండి ఏమీ స్వీకరించకూడదు. తలను నున్నగా గొరిగించుకోవాలి. చెట్టు కింద నివసించాలి. జనావాసములలోకి వెళ్లరాదు. ఒంటరిగా జీవించాలి. కామానికి క్రోధానికి లోబడకూడదు. తనను ఎవరైనా స్తుతించినా, నిందించినా దానిని సమంగా స్వీకరించాలి. ఏది దొరికితే అది తిని ఎక్కడ బడితే అక్కడ నిద్రపోవాలి. సకల ప్రాణుల ఎడల భూత దయ కలిగి ఉండాలి. అలాంటి వాడు యతి అని పిలువ బడతాడు." అని చెప్పాడు వ్యాసుడు.

తరువాత వ్యాసుడు అంతర్యాగము గురించి వివరించాడు.

"కుమారా! అంతర్యాగము చేసే యోగి తన ప్రాణములను తన అంతరాత్మలో హోమం చేస్తాడు. అప్పుడు అతనికి పాపములన్నీ తొలగి పోతాయి. ఆత్మ అనేది ఒక పక్షి వంటిది. అది భూమి మీద వాలదు. ఆకాశంలో ఎవరికీ కనపడకుండా ఎగురుతుంటుంది. అది గుడ్డులోనుండి పుడుతుంది. కేవలం యోగులు మాత్రమే దానిని చూడగలరు.

ఈ కాలము ఒక చక్రం లాంటిది. దానికి 6 ఋతువులు అంచులుగా ఉంటాయి. 12 మాసములు పదునైన పళ్లు గా ఉంటాయి. ఆ కాల చక్రము విశ్వమంతా వ్యాపించి గిర గిరా తిరుగుతూ ఉంటుంది. మన శరీరములో ఉండే జీవుడు ఒక రథము. దానికి గుర్రములు ఇంద్రియములు. మనస్సు దానిని

నడిపేవాడు. ఇంద్రియములు అనే గుర్రములు అదుపు తప్పితే రథము దారి తప్పుతుంది. అందుకని ఇంద్రియములను అదుపులో ఉంచుకోవాలి.

మోక్షమును కోరు యోగి సర్వ సంకల్పములను విడిచిపెట్టాలి చిత్తమును సత్త్వగుణములో నిలపాలి. మితంగా ఆహారము తీసుకోవాలి. అప్పుడు గాలి లేని చోట పెట్టిన దీపము మాదిరి చిత్తము చాంచల్యము లేకుండా ప్రకాశిస్తుంది. కుమారా! శుక మునీంద్రా! వేదాంత సారమును మథించి ఆ వెన్నను నీకు ఇచ్చాను. నీవు దానిని యోగ్యులకు ఇవ్వు. ఎందుకంటే అన్ని దానములలో కి విద్యాదానము శ్రేష్టమైనది. నేను నీకు చెప్పిన వేదాంత విద్యాసారాన్ని నీవు యోగ్యులకు పంచిపెట్టు. నీకు ఇంకా ఏమన్నా సందేహ ములు ఉంటే అడుగు." అని అన్నాడు వ్యాసుడు.

"తండ్రీ! ఇప్పటిదాకా విన్నదే నాకు సరిగా అర్థము కాలేదు. ఇంకా వివరంగా చెప్పండి." అని అడిగాడు శుకుడు. వ్యాసుడు ఇలా చెప్పసాగాడు.

"ఈ సృష్టి కర్త పంచ భూతములలో అంతటా తానే నిండి ఉండి వాటిని ఆ లోకములో ప్రసరింప చేస్తాడు. మరలా ఆ పంచ భూతములను తనలో లీనం చేసుకుంటాడు. ఈ కార్యము నిరంతమూ సాగుతూనే ఉంటుంది. తాబేలు తన అవయవములను ఎలా తనలో ఇముడ్చు కుంటుందో అలాగే సృ ష్టి కర్త ఆ సృష్టిని తనలో లయం చేసు కుంటాడు. పరమాత్మను మాయ ఆవరించినపుడు ఈ సృష్టి జరుగుతుంది. ఆ మాయ వదిలి పోగానే సృష్టి అంతా పరమాత్మలో లయం అవుతుంది.

పంచ భూతములు వాటి గుణములు, ఇంద్రియములు, విషయములు సృష్టింపబడతాయి. మనకు జ్ఞానేంద్రియములు ఐదు, మనస్సు ఆరవది,

బుద్ధి ఏడవది. ఇంక ఎనిమిదవ వాడుగా జీవుడు (క్షేత్రజ్ఞుడు) ప్రకాశిస్తుంటాడు. ఈ మనస్సు లో తలంపులు కలుగుతాయి. ఆ తలంపుల మంచి చెడ్డలను బుద్ధి నిర్ణయిస్తుంది. ఆ తలంపులను ఇంద్రియములు ఆచరిస్తాయి. ఈ ప్రక్రియ నంతా క్షేత్రజ్ఞుడు అనే అంతరాత్మ సాక్షీభూతంగా చూస్తూ ఉంటుంది.

స్వస్థతతో ఉండటం సత్త్వగుణ లక్షణము. ఎల్లప్పుడూ దుఃఖంతో ఉండటం రజోగుణ లక్షణము.   ఏ పనీ చేయకుండా సోమరిపోతుగా ఉండటం తమోగుణ లక్షణము. ఈ గుణాల ఆధారంగానే ఇంద్రియములు పనిచేస్తూ ఉంటాయి. ఇంద్రియములు, విషయములు, మనసు, బుద్ధి, ఆత్మ క్రమంగా ఒకదాని కంటే ఒకటి ఎక్కువ. బుద్ధి అన్నింటిలోనూ విస్తరించి ఉంటుంది. కళ్లతో చూచినా, చెవితో విన్నా, నాలుకతో రుచి చూచినా, ముక్కుతో వాసన చూచినా, చర్మంతో స్పర్శించినా, ఈ పనులన్నీ ఆయా ఇంద్రియముల ద్వారా బుద్ధి నిర్వర్తిస్తుంది. ఈ బుద్ధి ఒక సారి సంతోషంతో పొంగి పోతుంది.మరొక సారి దుఃఖంతో కుంగి పోతుంది. మరొకసారి సుఖదుఃఖములు లేకుండా నిశ్చలంగా ఉంటుంది. ఈ బుద్ధి స్వభావము ఎరిగిన సాధకుడు, ఇంద్రియముల మీద ఆసక్తి వదిలి, ఆత్మ దర్శనము చేసుకుంటే అతనికి సుఖము, దుఃఖము కలుగవు.

అత్తి పండులో ఎన్ని పురుగులు ఉన్నా ఆ పండుకు ఏ హానీ కలగ నట్టు, ఆత్మలో ఎన్ని విషయవాంఛలున్నా, అవి ఆత్మకు అంటవు. సాలెపురుగు తనలో నుండి దారమును సృష్టించి నట్టు, సత్త్వ,రజస్తమోగుణములు సుఖదుఃఖము లను కలిగిస్తుంటాయి. కాని ఆత్మ వాటిని సాక్షీభూతంగా చూస్తూ ఉంటుంది. ఆత్మ నాశనము లేనిది కాబట్టి పురుషుడు సత్త్వరజస్తమోగుణములను వదిలి ఆత్మానుసంధానము చేసుకుంటే మోక్షమును పొందుతాడు.

బ్రాహ్మణునికి ఇంద్రియ నిగ్రహము ఒకసంపద లాంటిది. ఇంద్రియ నిగ్రహము కల బ్రాహ్మణునికి భయము, శోకము, గర్వము, సంతోషము కలుగవు. మనస్సును నిగ్రహించడం, ఆత్మ గురించి తెలుసుకోడం ఈ రెండు వివేక వంతుల లక్షణములు. ఈ రెండు లక్షణములతో మోక్షసాధన చెయ్యవచ్చు." అని చెప్పాడు వ్యాసుడు.

అప్పుడు శుకుడు తండ్రితో "ధర్మముల కెల్ల పరమము అయిన ధర్మము ఏది?" అని అడిగాడు. దానికి వ్యాసుడు ఇలా చెప్పసాగాడు.

"ఇంద్రియ నిగ్రహము, ఏకాగ్రత అన్నింటి లోకి ఉత్తమ మైన ధర్మము. మనసుతో ఇంద్రియములను నిగ్రహించి తరువాత బుద్ధిని దానికి అనుసంధానము చెయ్యాలి. అప్పుడు పరతత్త్వమును దర్శిస్తావు. మొక్కలు తమ కు పూచిన పూలను తాము వాసన చూడలేవు. వృక్షములు తమకు కాచిన ఫలములను తాము ఆస్వాదించలేవు. అలాగే, మనలో ఉన్న అంతరాత్మ తన నిజ స్వరూపమును చూడలేదు. పైన చెప్పినట్టు ఇంద్రియనిగ్రహంతో మనస్సును బుద్ధితో అనుసంధానం చేసి పరతత్త్వమును దర్శించాలి. శాంతిని పొందాలి.

మనిషి పతనానికి మూలం లోభం. అది ఎప్పుడు ఎలా పుట్టిందో తెలియదు. లోభము అనే మడుగుకు సంకల్పము అనేది గట్టు. క్రోధము దానిలో ఉండే బురద. కోరికలు ఆ మడుగులో సంచరించే పాములు. ఆ మడుగు మోహము అనే గడ్డి, మొక్కలు, నాచు తో కప్పబడి ఉంటుంది. దానిని మామూలు అజ్ఞానులు కనుగొనలేరు. సత్యము అనే సాధనంతోనే ఆ మడుగు నిజస్వరూపమును కనుగొనగలరు. కాబట్టి నీవుకూడా ఆ లోభమునకు లోను

గాక ప్రసన్నతా త్ముడవై కొండ మీద ఉన్నవాడుకింద ఉన్న అందరినీ ఎలా చూడగలడో నీవు కూడా అలాగే ఈ లోకమును దర్శించుము. కాబట్టి అన్ని ధర్మములలోకి ఇంద్రియ నిగ్రహము ఉత్తమమ్మైన ధర్మము.

కుమారా! బ్రాహ్మణత్వము వేదవేదాంగములు చదివినా, యజ్ఞయాగ ములు చేసినా సిద్ధించదు. కేవలం ప్రశాంతితోనే బ్రాహ్మణత్వముసిద్ధిస్తుంది. పరులకు భయపడకుండా, తనను చూచి పరులు భయపడకుండా, సమదృష్టితో జీవించే వాడే బ్రాహ్మణుడు. బంధములలో కెల్లా పెద్ద బంధము కామము. కామాన్ని వదిలిపెడితే మబ్బువీడిన చంద్రుడి మాదిరి ఆత్మ ప్రకాశిస్తుంది. కామాన్ని జయించి పరతత్త్వోపాసనా తత్పరుడైన పురుషుడు సుఖము, వృద్ధి పొందుతాడు.

ఇది నాది అనుకోకుండానే ఏది మనకు ప్రియముకలిగిస్తుందో, దేనిని తినకుండానే మనకు తృప్తి కలుగుతుందో, దేని పొందు లేకుండా మనకు బలం కలుగుతుందో, అటువంటి దానిని(పరమాత్మను) వేదాలసహాయంతో దర్శించాలి. విషయ వాంఛలూ, కర్మ బంధనములూ, సత్త్వరజస్తమోగుణములు వదిలిన బ్రాహ్మణునికి ముసలి తనము లేదు. మృత్యువు అతని దరి చేరదు. ఈ దేహము వేరు. ఇందులో ఉండే దేహి (సూక్ష్మరూపంలో ఉండే ఆత్మ) వేరు. ఈ సత్యమును వేదాధ్యయనము చేసిన ప్రశాంత చిత్తులు మాత్రమే గ్రహించగలరు.

సూర్యుడు నీటి లో ప్రతి బింబ రూపంలో కనపడుతూ ఉంటాడు. అలాగే ఆత్మకూడా బుద్ధిలో ప్రతి బింబ రూపంలో కనపడుతూ ఉంటుంది. సత్త్వగుణ ప్రధానులైన సాత్త్వికులకు ఇది గోచరమవుతుంది. సూర్యుడికి రాత్రి పగలు అనేవి లేవు. నిరంతరమూ ప్రకాశిస్తూ ఉంటాడు. అలాగే పరమ

యోగికి వివేకము, అవివేకము అనేవి లేవు. నిరతమూ జ్ఞానంతో ప్రకాశిస్తూ ఉంటాడు. అలాంటి యోగికి ఇంద్రియములు ఉన్నా లేనట్టే. అతడు బయట ప్రపంచంలో తిరుగుతున్నా సమాధి స్థితిలోనే ఉంటాడు.

మోహము అనే బీజము నుండి కామము అనే చెట్టు మొలకెత్తుతుంది. దీనిని ఏమరుపాటు అనేనీరు పోసి పెంచుతాము. ఆ చెట్టుకు అసూయ అనే ఆకులు ఉంటాయి. అభి మానము అనే కాండముతో ఆ వృక్షము పెరుగుతుంది. శోకములు అనేవి ఆ చెట్టుకు పెద్ద పెద్ద కొమ్మలు. అనేక రకములైన చింతలు చిన్న చిన్నకొమ్మలు. ఆ చెట్టు పూర్వ జన్మలో చేసిన కర్మల ఫలితంగా పెరుగుతుంది. ఆ చెట్టుకు ఆశలు అనే తీగలు చుట్టుకొని ఉంటాయి. ఇటువంటి చెట్టుకు కాసిన పండ్లకోసం ఎవడైనా ఆ చెట్టు ఎక్కితే వాడి నాశనం తథ్యం. అలా కాకుండా త్యజించడం అనే కత్తితో ఆ చెట్టును సమూలంగా నరికితే, అన్ని రకములైన దుఃఖముల నుండి విముక్తి పొందుతాడు.

కుమారా! ఈ శరీరమే ఒక నగరము. ఈ నగరానికి ప్రభువు బుద్ధి. లోకంలో ఉన్న విషయములను గురించి ఆలోచించే మనస్సు ఆ నగరానికి మంత్రి. ఇంద్రియాలు అక్కడ పురజనులు. శబ్ద,స్పర్శ, రూప,రస,గంధాదులు అక్కడ పురోహితులు. ఈ రాజ్యాన్ని రజోగుణము, తమోగుణము అనే దొరలు పాలిస్తూ అనుభవిస్తూ ఉంటారు. అసలు రాజైన బుద్ధి, వివేకం లేకుండా రజస్తమోగుణములకు బానిసైతే, నశించి పోతుంది. అలా కాకుండా రజస్తమోగుణములను ఎదిరించి మనస్సుతో ఏకమై, వివేకంతో ప్రవర్తిస్తే, దుష్టులైన రజస్తమోగుణములను జయించి,   శాశ్వతానందాన్ని అనుభవిస్తాడు” అని భీష్ముడు వ్యాసునికి శుకునికి జరిగిన సంవాదమును ధర్మరాజుకు చెప్పాడు.

అప్పుడు ధర్మరాజు భీష్మపితామహునితో "పితామహా! కార్యబలమూ, వీర్య బలమూ, మనోబలమూ ఉన్న అనేక మంది రాజులు ఈ యుద్ధములో చనిపోయారు. వీరికి ఎంత బలమున్నా మృత్యువును జయించలేకపోయారు. ఎందువలన? అసలు మృత్యువం టే ఏమిటి. అది ఏ ప్రకారము జీవరాసులను చంపుతుంది. తెలపండి." అని అడిగాడు.

"ధర్మనందనా! పూర్వము అకంపనుడు అనే రాజు ఉండేవాడు. అతని కుమారుడు యుద్ధంలో చనిపోయాడు. కుమారుని కోసం అకంపనుడు దుఃఖిస్తున్నాడు. అంతలో నారదుడు అకంపనుడి వద్దకు వచ్చాడు. అకంపనుడు తనకు కలిగిన దుఃఖమును నారదుడికి చెప్పాడు నారదుడు అతని దుఃఖమును పోగొట్టే ఒక కధను వినిపించాడు. ఆ కధ నువ్వు వింటే నీ సందేహములు అన్నితీరిపోతాయి.

సృష్టి ఆరంభంలో,   బ్రహ్మదేవుడు ఈ జగములను సృష్టించాడు. సమస్త జీవరాసులను సృష్టించాడు. అవి దిన దినాభి వృద్ధి చెందుతున్నాయి. భూమి అంతా జీవరాసులతో నిండిపోయింది. అప్పుడు బ్రహ్మ ఈ జీవ రాసులను ఎలా సంహరించాలా అని ఆలోచించాడు. ఆ ఆలోచనల వేడికి అతని శరీరం దహించుకుపోసాగింది. బ్రహ్మ దేవుని శరీరమునుండి పుట్టిన అగ్ని మూడు లోకములను కాల్చివేయడానికి సమాయత్తమయింది.

ఇది చూచి శివుడు బ్రహ్మదేవుని వద్దకు వచ్చాడు. బ్రహ్మదేవుని శివుడు శాంతించ మని అర్ధించాడు బ్రహ్మ శాంతించాడు. ప్రాణులను చంపే పద్ధతి ఇది కాదు అని చెప్పి ఆ మంటలను ఆర్పాడు. బ్రహ్మదేవుని దేహమునుండి ఒక రక్తవర్ణము కలిగిన కన్నులతో ఉన్న స్త్రీ ఉద్భవించింది. ఆమె పుట్టగానే

దక్షిణ దిశగా పోతూ ఉంది. బ్రహ్మదేవుడు ఆమెను తన దగ్గరగా పిలిచాడు.

" ఓ మృత్యుదేవతా! నీవు ఈ ప్రజలను బలవంతుడు బలహీనుడు అనే బేధం లేకుండా అందరినీ సంహరించు." అని ఆజ్ఞాపించాడు.

అప్పుడు మృత్యుదేవత కన్నులనుండి నీళ్లు కారుతుండగా ఇలా అంది: "ఓ బ్రహ్మ దేవా! నేను నీ నుండి పుట్టాను. ఇంతటి క్రూరమైన పని ఎలా చేస్తాను? ఏదైనా ధర్మకార్యమునకు నన్ను నియోగించు." అని పలికింది.

అప్పుడు మృత్యుదేవత కన్నుల నుండి జలజలా కారుతున్న కన్నీళ్లను తన దోసిటితో పట్టాడు బ్రహ్మదేవుడు.

" ఓ మృత్యు దేవతా! నేను నిన్ను ఈ పనికోసమే పుట్టించాను. నీవు మారు మాటాడకుంటా ప్రజలను సంహ రించాలి. తప్పదు." అని అన్నాడు. ఆమాటలకు మృత్యుదేవత కంపించి పోయింది.

" ఓ బ్రహ్మదేవా! నేను మనుష్యులను చంపి వారి పుత్రులు బంధువుల యొక్క శోకము దుఃఖము నేను చూడలేను. ఈ పని నా వల్ల కాదు నేను తపస్సు చేసుకోడానికి వెళతాను. నాకు అనుజ్ఞ ఇవ్వండి." అని అడిగింది.

అప్పుడు బ్రహ్మ "అది ఎలా కుదురుతుంది. మానవ సంహారము నీకు అవశ్య కర్తవ్యము. నీకు అప్పగించిన పని నీవు చేయకపోతే అది అధర్మము అవుతుంది. కాబట్టి నీవు ఈ పని చేయక తప్పదు." అని ఖచ్చితంగా చెప్పాడు బ్రహ్మ.

మృత్యు దేవత మారు మాట్లాడకుండా అక్కడి నుండి ధేనుకాశ్రమ

మునకు పోయింది. అక్కడ ఎన్నో సంవత్సరములు తపస్సు చేసింది. తరువాత హిమాలయ పర్వతముల మీద బ్రహ్మ దేవుని గూర్చి తపస్సు చేసింది. బ్రహ్మ ఆమె వద్దకు వెళ్లాడు.

"ఓ మృత్యు దేవతా! నీవు ఈ ప్రకారంగా తపస్సు చేసినందువల్ల ప్రయోజనము ఏముంది. కాబట్టి ఈ తపస్సు మాని నీ కర్తవ్యమును నిర్వర్తించు" అని అన్నాడు.

"మహాత్మా! ఆ పని మాత్రం నా వల్ల కాదు. నన్ను క్షమించు." అని చెప్పింది మృత్యుదేవత.

" మృత్యుదేవతా! నేను నీకు అబద్ధం చెప్పడం లేదు. ఈ మానవ సంహారము నీకు పరమ ధర్మము. దీని వల్ల నీకు ఏ పాపమూ అంటదు. నా మాటను కాదనకు. మరొక్క మాట. నీవు ఏడ్చినపుడు నేను నీ కన్నీళ్లను నా దోసిటితో పట్టాను గుర్తుందా. వాటిని ఈ లోకములో ఉన్న ప్రజల మీద చల్లుతాను. అవి నానా రకములైన రోగములుగా మారి ప్రజలను బాధిస్తాయి. వాటికి తోడుగా కామము క్రోధము ఉంటాయి. ఈ ప్రజలంతా ఆ రోగముల తోనే చస్తారు. వారు చనిపోయిన తరువాత కేవలం వారి ప్రాణములను నీవు తీస్తావు. అంతే. నీవు నిమిత్త మాత్రమే. నీవు పురుషులను చంపే సమయంలో పురుషుడు గానూ, స్త్రీలను చంపే సమయంలో స్త్రీగానూ, నపుంసకుని చంపే సమయంలో నపుంసకుని గానూ మారే వరం ప్రసాదిస్తున్నాను. కాబట్టి నీకు ఏ పాపమూఅంటదు. పైగా ఈ సంహారము ధర్మకార్యంగా మారుతుంది." అని అన్నాడు బ్రహ్మ.

ఆ మాటలకు శాంతించింది మృత్యు దేవత. పైగా అంతగా చెబుతున్న

బ్రహ్మ దేవుని మాట వినక పోతే శపిస్తాడేమో అని కూడా భయపడింది. అందువల్ల మానవ సంహారమునకు ఒప్పుకుంది. ఆ ప్రకారంగా మరణ సమయంలో ప్రాణులు ఈ దేహాలను వదిలి పెట్టి తమ తమ పురాకృత కర్మ ఫలములను బట్టి తదుపరి జన్మలు ఎత్తుతుంటారు."అని చెప్పాడభీష్ముడు.

" పితామహా! ఈ విషయం ఇదివరకే నేను విని ఉన్నాను. కాని ఆ సమయంలో ఎక్కువ దుఃఖంలో ఉండటం వల్ల దానిని సరిగా అర్ధం చేసు కోలేదు. ఇప్పుడు బాగా అర్ధం అయింది. కాని పితామహా! మంచివారు ఎల్లప్పుడూ ధర్మానికి భయపడుతుంటారు. ఈ ధర్మము అంత గొప్పదా! వివరించండి." అని అడిగాడు.

ధర్మనందనా! వేదముల మీద భక్తి, ధృఢమైన స్మృతి, మంచి ఆచారము, అందమైన శరీరము, ఇవే ధర్మములని కొందరు పెద్దలు చెబుతారు. కాని కొంత మంది కేవలం ధనార్జనే ధర్మము అని చెబుతారు. కాని అన్యాయంగా అధర్మంగా, అబద్ధాలు చెప్పి ధనం సంపాదించడం మహా పాపము. పరుల సొమ్ముకు ఆశ పడకుండా, అబద్ధాలు చెప్పకుండా, అక్రమాలు చెయ్యకుండా ధనం సంపాదించడమే పరమ ధర్మము.

ధర్మాలు చాలా రకాలు. ధర్మము ఇలా ఉంటుంది అని తెలుసుకోవడం చాలా కష్టం. ధర్మం గురించి నాకు తెలిసింది చెబుతాను విను. ఇతరులు ఏ యే పనులు చేస్తే మన మనస్సుకు, శరీరానికీ కష్టం, నష్టం కలుగుతుందో, ఆయా పనులు మనము ఇతరుల పట్ల చేయకపోవడమే పరమ ధర్మము. ఇదే ధర్మ సూక్ష్మము." అని అన్నాడు భీష్ముడు.

ఆ మాటలకు చాలా సంతోషించాడు ధర్మరాజు. "తాత గారూ! నేను

అజ్ఞానంతో ఏమేమో అడుగుతున్నాను. అడిగినవే మరలా మరలా అడుగుతున్నాను. దయచేసి కోప పడవలదు. మీరు ధర్మము ఇలా ఉంటుంది అని చెప్పారు. కాని ఉత్తమమైన ఆచారము గురించి వివరించండి.” అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

“ధర్మనందనా! వేదములలో వివిధము లై న ఆచారముల గూర్చి వివరంగా చెప్పారు. మారు మాటాడకుండా వాటిని ఆచరించడమే మన కర్తవ్యము. పెద్దవాళ్లు దేనిని ఆచరిస్తే మనముకూడా దానినే ఆచరించాలి. అదే ఉత్తమమైన ఆచారము. ఈ సందర్భంలో నీకు జాబాలికి, తులాధరుడు అనే వ్యాపారికి జరిగిన సంవాదమును వినిపించెదను.

పూర్వము జాబాలి అనే మహా ముని తపస్సు చేసుకుంటున్నాడు. అతని తలమీద ఒకపిచ్చుక గూడుకట్టింది. గుడ్లు పెట్టింది. ఆ గుడ్లు పొదిగింది. అవి పిల్లలు అయ్యాయి. పెద్ద పిచ్చుక, పిల్ల పిచ్చుకలు ఆ గూటిలో నివసిస్తున్నాయి. జాబాలి మునికి ఈ విషయం తెలిసినా వాటిని తరిమివేయకుండా భరిస్తున్నాడు. తనలో తనే “ఆహా! నా వంటి ధర్మనిష్టా పరుడు ఎక్కడైనా ఉంటాడా!” అని తనను తానే మెచ్చుకున్నాడు.

అప్పుడు ఆకాశవాణి “మహాత్మా! తనను తాను మెచ్చుకొనే ధర్మనిష్ఠ ఎక్కడైనా ఉందా. నీ కంటే ధర్మనిష్టాపరుడైన తులాధరుడు కూడా ఇలా ఎప్పుడూ మాట్లాడలేదు. ఇంక నీవెంత.” అని ఎగతాళి చేసింది.

ఆ మాటలకు ఆశ్చర్యపోయాడు జాబాలి. “ఆ తులాధరుడు ఎక్కడ ఉన్నాడు నేను అతనిని కలవాలి.” అన్నాడు.

“అతడు వారణాసి పురంలో నివసిస్తున్నాడు.” అని పలికింది ఆకాశవాణి.

జాబాలికి తులాధరుని మీద మాత్సర్యము కలిగింది. అతనిని చూడాలని వారణాసికి వెళ్లాడు. అక్కడ వ్యాపారం చేస్తున్న తులాధరుని చూచాడు. జనమంతా అతనిని ధర్మాత్ముడు అని పొగుడుతున్నారు. జాబాలి మునిని చూచి తులాధరుడు జాబాలికి అతిథి సత్కారములు చేసాడు.

“ మహానుభావా! మీ తల మీద పిచుకలు గూళ్లు పెట్టినా కూడా చలించ కుండా హాయిగా తిరుగుతున్న మీరు జితేంద్రియులు. చాలా గౌరవింప తగ్గవారు.” అని అన్నాడు. అతనిని చూచి జాబాలి ఇలా అన్నాడు.

“నా సంగతి సరే. నీవు వ్యాపారము చేస్తున్నావు కదా! ధర్మం తప్పకుండా వ్యాపారము ఎలా చెయ్యగలుగుతున్నావు?” అని అడిగాడు.

“అయ్యా! నేను వస్తువులు కొనడం లోనూ అమ్మడం లోనూ ఎలాంటి మోసములకుపాల్పడను. కొద్ది లాభంతో నే తృప్తి పడతాను. నాకు లాభం వచ్చినా నష్టం వచ్చినా సంతోషించను, బాధ పడను. నా మనసు ఎల్లప్పుడు మట్టిబెడ్డనూ బంగారము ముద్దనూ సమాన దృష్టితో చూస్తుంది. నేను ఎవరినీ పొగడను తిట్టను. నన్ను నేను పొగుడుకోను. ఇతరులను హింసించను. సాటి జీవుల యందు దయగలిగి ఉంటాను. ఎల్లప్పుడూ సత్యమునే మాట్లాడతాను.

నాకేదో కీర్తి ప్రతిష్టలు రావాలనీ, భోగభోగ్యములు కలగాలనీ కోరుకోను. నేను పరులకు ఉపకారము చేసినపుడు, ఇంత చేసాను అంత చేసాను అని

అందరికీ చెప్పుకోను. నాకు దేని మీదా మమకారము ద్వేషమూ లేవు. ఈలోకమును నేను ఒక ఆట వస్తువులాగా చూస్తాను. బయట ప్రపంచంలో తిరిగేటప్పుటు తామరాకు మీది నీటిబొట్టు మాదిరి సంచరిస్తుంటాను." అని పలికాడు.

"తులాధరా! నీవు నీ మాటలలో యజ్ఞములు, యాగములు, తపస్సు మొదలగు ధర్మముల గురించి మాట్లాడలేదు. వేదవిదులు అంతా వీటిని సత్కర్మలు అంటారు కదా! మరి నీ దృష్టిలో ఇవి అన్ని ఆచరించదగ్గ కర్మలు కావా!" అని అడిగాడు

"మహానుభావా! ఈ యజ్ఞములు, యాగములు, తపస్సులు ఏవేవో కోరికలు తీరడం కోసరం, అహంకారంతో, కోరికలతో చేస్తారు. అందుకని వాటి వల్ల ప్రయోజనం లేదు అని నా నమ్మకం. కాబట్టి దేవతలు వాటిని మెచ్చరు అని నా భావన. ఈ యజ్ఞ యాగముల వల్ల మరలా పుట్టడం మరలా చావడం తప్ప వేరు ప్రయోజనము ఏమీ లేదు కదా! ఎవరైతే సత్యమునే ఒక యజ్ఞముగా పాటిస్తూ నిత్యతృప్తుడు అయి ఉంటాడో అతనికి శాశ్వతానందము కలుగుతుంది. అని నా నమ్మకం." అని అన్నాడు తులాధరుడు.

"తులాధరా! నీవు కర్మలు వదలకుండా చేస్తున్నావు కదా. దానికి కారణ మేమి?" అని అడిగాడు. దానికి తులాధరుడు ఇలా బదులుచెప్పాడు.

"ఎవరు సతతము ధర్మమునే ఆచరిస్తుంటాడో, ఎవరు ధర్మముతో చెలిమి చేస్తాడో, ఎవడు నిష్కల్మష హృదయంతో కర్మలు చేస్తుం టాడో, అతనికి కర్మలు ఆచరించక పోతే ఎలాంటి ఆనందం కలుగు తుందో అలాంటి ఆనందం కలుగుతుంది. అన్ని నగరాలూ పుణ్య క్షేత్రాలే. అన్నినదులూ పుణ్య

నదులే. నిష్కల్మష హృదయంతో ఉన్న వాడికి అన్ని పవిత్రమైనవే. ఈ పని నేను చెయ్యాలి కాబట్టి నేను చేస్తున్నాను. ఫలితం భగవంతుడి కి అర్పిస్తున్నాను అని కర్మలు చేసేవాడికి ఏ దోషమూ అంటదు. కాని ఫలితం ఆసించి చేసే కర్మలకు దోషం అంటకుండా ఎలా ఉంటుంది. ఇదీ నాకు తెలిసిన ధర్మము. ఇది సరియైన ధర్మమో కాదో మనము సజ్జనులను అడిగి తెలుసుకుందాము. కాని నీవు ఇన్నాళ్లు తండ్రివలెపెంచి పోషిస్తున్న ఆ పిచికలు హాయిగా ఎగురు తున్నాయి. వాటిని పిలిచి లాలించండి." అని అన్నాడు.

అప్పుడు జాబాలి ఆ పిచుకలను తన దగ్గరకు రమ్మని పిలిచాడు. అవి అతని దగ్గరకు రాలేదు ఆకాశంలో ఎగురుతూ ఇలా అన్నాయి.

"ఓ మునీంద్రా! మేము ధర్మదేవత దూతలము. ధర్మదేవత పంపగా నిన్ను పరీక్షించడానికి వచ్చాము. మీకు కలిగిన సందేహమును మేము తీరుస్తాము. ఎవడి మనసులో ఇతరుల యెడ ద్వేషము, మాత్సర్యము ఉంటుందో అతనికి ఇతరులతో తగవులాడాలని కోరిక ఉంటుంది. దాని వలన హింస ఏర్పడు తుంది. కాబట్టి మునీశ్వరులు తమ తమ మనసులో నుండి ద్వేషము, మాత్సర్యము తీసివెయ్యాలి. స్పర్ధ ధర్మాన్ని నాశనం చేస్తుంది. ధర్మం నశిస్తే మనిషి నాశనం అవుతాడు. కాబట్టి మానవుడు స్పర్ధను వదిలిపెట్టాలి.

సత్త్వగుణమువలన శ్రద్ధ పుడుతుంది. శ్రద్ధ ఉన్నవాడు తాను తెలుసు కోదగిన దానిని తెలుసుకుంటాడు. కాబట్టి ప్రతి మనిషికీ శ్రద్ధ ముఖ్యము. శ్రద్ధ లేని తపస్సు, శ్రద్ధ లేని యజ్ఞయాగము నిష్ఫలములు. కాబట్టి శ్రద్ధ అన్నిటి కన్నా ముఖ్యము. శ్రద్ధ ధనము వంటిది. మన మనస్సును చెడు దారిలో పోకుండా కాపాడుతుంది. శ్రద్ధ అనేది జీవాత్మ యొక్క ప్రసన్నత్వము. యాగము చేయుటకు శ్రద్ధ, శుచిత్వము ముఖ్యము. శ్రద్ధలేని శుచిత్వము,

శుచిత్వము లేని శ్రద్ధ రెండూ సమానమే.

ఇదే విషయాన్ని బ్రహ్మ దేవుడు దేవతలతో ఇలా చెప్పాడు. శ్రద్ధ గలవాడు ఉత్తముడు. అతని చేతి భోజనము అత్యంత శ్రేష్టమైనది. వడ్డీకి ధనం అప్పుగా ఇచ్చి ఆ వడ్డీతో జీవిస్తూ దాన ధర్మములు చేసేవాడూ, వేదవేదాంగములు అభ్యసించినా లోభి అయిన వాడూ ఇద్దరూ సమానమే. అందులో యాగ సమయములో దాన ధర్మములు చేసేవాడు అధికుడు. శ్రద్ధ లేని వాడికి దానం చెయ్యాలనే బుద్ధి పుట్టదు. శ్రద్ధగలవాడి మనసులో మత్సరము మొదలగు దుర్గుణములు ఉండవు. అందుకని శ్రద్ధ గలవాడే శ్రేష్టుడు అని బ్రహ్మదేవుడు చెప్పాడు." అని ఆ పిచ్చుకలు జాబాలితో చెప్పాయి.

ఆ మాటలు విన్న జాబాలి తులాధరుని చూచి "మహాత్మా! నాకు అన్ని తెలుసు అని నేను అనుకున్నాను.నాకు ఏమీ తెలియదు అని ఇప్పుడే తెలిసింది. నేను ఇతర మునుల మాటలను వినలేదు. అందుకని నన్ను నేను పొగుడు కోవడం అనే దోషము నాకు పట్టుకుంది. నీ మాటలతో ఆ దోషము పోయింది. ఇంక నేను ప్రశాంత చిత్తముతో జీవిస్తాను." అని పలికాడు జాబాలి.

" ఓ మహాత్మా! ఎవరికైనా స్వధర్మమును ఆచరించడం కన్నా పరమ ధర్మము వేరొకటి లేదు." అని చెప్పాడు తులాధరుడు. తరువాత జాబాలి అతని వద్ద నుండి సెలవు తీసుకొని వెళ్లిపోయాడు.

ధర్మనందనా! వింటివి కదా తులాధరుని మాటలు. వాటిలోని ధర్మసూక్ష్మమును గ్రహించి ఆచరించు." అని పలికాడు భీష్ముడు.

" పితామహా! ఒక కార్యమును నెరవేర్చుటకు ఎక్కువ సమయం

తీసుకుంటే మంచిదా. తక్కువ సమయం తీసుకుంటే మంచిదా వివరించండి.” అని అడిగాడు.

“ధర్మనందనా! ఏకార్యమైననూ తొందర పడకుండా చక్కగా ఆలోచించి ఒక నిర్ణయం తీసుకొని తరువాత చేయడం మంచిది. అలా చేసిన కార్యములకు మంచి ఫలితములు వస్తాయి. కాని కొంత మందికి ఓర్పు సహనము ఉండదు. ఏదో చేసెయ్యాలని తహ తహ. అలాంటి వారు, ఆలోచించి పని చేసేవారిని పీడికి చురుకు దనం లేదు. అన్ని ఆలస్యం చేస్తుంటాడు అని నిందిస్తుంటారు. అది మంచి పద్ధతి కాదు. ఈ సందర్భంలో నీకు మేధాతిధి అనే ముని కుమారుడు చిరకారి అనే వాని కథ చెబుతాను. సావధానంగా విను. అతడు ప్రతి పని కూడా చక్కగా విచారించి చేస్తాడు. అందుకని అతనిని చిరకారి అని పిలుస్తారు.

ఒకసందర్భంలో మేధాతిధి తన భార్యమీద కోపించాడు. ఆ కోపం తట్టుకోలేక తన కుమారుడు చిరకారిని పిలిచి తల్లిని చంపమని ఆదేశించాడు. తరువాత బయటకు వెళ్లిపోయాడు. ఏ పని కూడా చక్కగా ఆలోచించి చేసే చిరకారి ఆలోచించడం మొదలెట్టాడు.

తండ్రి ఆజ్ఞను మీర డానికి వీలులేదు కాబట్టి తల్లిని చంపాలి. కాని తల్లిన చంపడం కంటే మహా పాపం వేరొకటి లేదు. పోనీ తండ్రికి నచ్చచెబుదాము అనుకుంటే తండ్రి ఆజ్ఞను ధిక్కరంచడం పాపముఅనిపెద్దలు చెబుతారు. కాని తల్లిని రక్షించుకోవడం ప్రతి కుమారుని ధర్మము. ఎటు చూచినా పుత్రుడికి స్వతంత్రంగా వ్యవహరించే వీలు లేదు. కాబట్టి దీనికి ఒక ఉపాయం ఆలోచించాలి అని అనుకున్నాడు చిరకారి.

తండ్రి ఆజ్ఞ ప్రకారము తల్లిని చంపితే నరక ప్రాప్తి తథ్యము. అలా అని చెప్పి తండ్రి ఆజ్ఞను ధిక్కరిస్తే కూడా నరక ప్రాప్తి తథ్యము. తల్లి భూమి. తండ్రి బీజము. తల్లి తండ్రి వలననే వంశము నిలుస్తుంది. కాబట్టి తల్లి తండ్రి వీరిద్దరిలో ఎవరిని వదిలిపెట్టాలి అనేది సమస్య. తండ్రికి ప్రతి రూపమే కుమారుడు. కాబట్టి తండ్రి ఆజ్ఞ పరిపాలిస్తేనే ఆ కుమారుడికి ఉత్తమ గతులు లభిస్తాయి. తపము, ధర్మము,విద్య ఇవి అన్నీ తండ్రికి ప్రతి రూపాలు. కాబట్టి తండ్రికి ప్రీతి కలిగే పని చేస్తే దేవతలు కూడా సంతోషిస్తారు.

ఇంక తల్లివైపు నుంచి చూస్తే, కొయ్య నుండి అగ్ని పుట్టినట్టు, తల్లి గర్భము లో నుండి కాళ్లు చేతులు తల ముక్కు చెవులు మొదలైన అంగములతో పుడతాడు కుమారుడు. కుమారుని వలన తల్లి ఎంతో గర్భ క్లేశము అనుభవిస్తుంది. తల్లి తన బాగోగుల కన్నా కుమారుని బాగోగులకే ఎక్కువ ప్రాధాన్యము ఇస్తుంది. అందుకే తల్లిని మించిన దైవము లేదు. తండ్రి బిడ్డను పైపైన చూస్తాడు. కానీ తల్లి బిడ్డల గురించి ఎక్కువగా ఆలోచిస్తుంది. బాధ పడుతుంది. కాబట్టి ధర్మశాస్త్రాలు అన్ని తండ్రి కంటే తల్లికే ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఇచ్చారు. కొడుకు బాలుడైనా, ప్రౌఢ వయస్సులో ఉన్నా వృద్ధుడైనా, తల్లికి కొడుకు మీద ప్రేమ తగ్గదు. కాబట్టి తల్లి ఈ జగము కంతటికీ మూలాధారము.

క్షుద్ర జంతువుల కైనా ఉన్నత వంశస్థులకైనా తల్లి ఒకే విధంగా ఉంటుంది. తల్లి ఒడిలో ఉన్న సుఖం మనిషికి ఇంక ఎచ్చటా దొరకదు. ఎవరికైనా మాతృవియోగం కలిగి నప్పుడు అతడు సర్వమూ కోల్పోయినట్టు దుఃఖపడతాడు. అతనికి ప్రపంచమంతా శూన్యంగా ఉంటుంది. మనసంతా

చలించి పోతుంది. ఉన్నవాడైనా లేని వాడైనా, బలవంతుడైనా, బలహీనుడైనా, బుద్ధి ఉన్న వాడైన, బుద్ధి లేని వాడైనా, వీరందరికీ తల్లి సంపదతో సమానము. తల్లి జీవించి ఉంటే వారికి సకల సంపదలూ, సర్వ సుఖములు ఉన్నట్టే. అటువంటి తల్లిని చంపడం ఏ ప్రకారం చూచినా మహా పాపము. ఈ విషయం తెలుసుకోడానికి పెద్ద చదువులు చదవక్కరలేదు. పశువుల కాపరికి కూడా తెలుస్తుంది. తల్లిని చంపడానికి చేతులెలా వస్తాయి. మనసెలా ఒప్పుకుంటుంది.

ఈ ప్రకారంగా పరి పరి విధాలుగా ఆలోచిస్తూ ఉన్నాడు చిరకారి. ఇంతలో బయటకు పోయిన మేధాతిథి కూడా ఆలోచించాడు. "అయ్యో! ఏదో చిన్న తప్పుకు భార్యను చంపమని కుమారునికి చెప్పివచ్చాను. నా కుమారుడు తన తల్లిని చంపాడేమో. ఎంత తొందర పడ్డాను. అయినా నా కుమారుడు తొందరపడి ఏపనీ చెయ్యడు. ఆలోచించి చేస్తాడు. తల్లిని చంపడు." అని అనుకొని వడి వడి గా ఇంటికి వస్తున్నాడు.

అలా నడుస్తూనే "కుమారా! నీ తల్లి నిన్ను నవమాసాలు కని పెంచింది. నేను తొందరపడి ఆమెను చంపమని నిన్ను ఆజ్ఞాపించాను. కాని నువ్వు తొందర పడవని ఏపని అయినా ఆలోచించి చేస్తావని నాకు తెలుసు." అని అనుకుంటూ ఇల్లు చేరాడు.

తండ్రిని చూచి చిరకారి తల్లిని చంపడానికి చేత ధరించిన కత్తిని కింద పెట్టాడు. తండ్రికి నమస్కరించాడు. అతని తల్లి కూడా భర్తకు నమస్కరించింది. వారిరువురిని చూచి మేధా తిథి ఎంతో ఆనందించాడు. అప్పటిదాకా శోకముతో కారుతున్న కన్నీళ్లు ఆనందభాష్పములుగా మారాయి. ఇద్దరినీ దీవించాడు.

అప్పుడు మేధాతిధి కుమారుని తో ఇలా అన్నాడు. "ఒక కార్యము చెయ్యవలసి వచ్చినప్పుడు ఆలోచించి ధైర్యంగా చెయ్యాలి. అలాంటి వాడిని ఆర్యుడనీ, తొందర పడి పనులు చేసేవాడిని అనార్యుడనీ పెద్దలు అంటారు. ఒక పని చేసేముందు ఇతను మనకు మిత్రుడా, శత్రువా, ఇతడు యోగ్యుడా ఇతడు అయోగ్యుడా అని ఆలోచించి నిర్ణయం తీసుకొనే వాడు బుద్ధిమంతుడు. అలాంటి వాడికి సకల శుభములు కలుగుతాయి." అని అన్నాడు మేధాతిధి. కాబట్టి ధర్మనందనా! ఏపని అయినా ఆలోచించి చేస్తేనే సత్ఫలితాలు ఇస్తుంది." అని అన్నాడు భీష్ముడు.

" పితామహా! నాకు ప్రజలను శిక్షించు విధానము గురించి తెలపండి." అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

"ధర్మరాజా! పూర్వము ద్యుమత్సేనుడు అతని కుమారుడు సత్యవంతుడు వారి మధ్య జరిగిన సంవాదమును వినిపించెదను. వారిద్దరూ ప్రజలకు వేయు శిక్షల గురించి విపులంగా చర్చించుకున్నారు.

ద్యుమ: నేరము చేసిన వారిని వధించడము ధర్మము అని పెద్దలు చెబుతారు.

సత్య: అదేమిటి. హింస చేయదగిన కర్మ అయితే ఇంక చేయకూడని కర్మ అంటూ ఏమి ఉంటుంది.

ద్యుమ: అవును. దొంగలు, దుర్మార్గులు చావ వలసిందే. లేకపోతే వారి వలన లోకమంతా బాధ పడుతుంది.

సత్య: దానికి మరణ దండనే మార్గమా: వేరే మార్గములు లేవా!

ద్యుమ: ఎందుకు లేవు. నేరమునకు తగిన శిక్షలు ఉంటాయి. నేరముచేసిన వాడిని వాడి చూపులతో చూడటం, పరుషమైన మాటలతో బాధించడం, మందలించడం, ధనరూపంలో శిక్షలు విధించడం ,శరీరంలోని అవయవములను తొలగించడం మొదలగునవి ఉన్నాయి. కాని నేరస్థుడు చంపదగిన నేరము చేస్తే వాడిని చంపడం తప్ప వేరేమార్గము లేదు. నేరస్థుని ఎడల వీడు నాకు స్నేహితుడు, బంధువు అని పక్షపాతం చూపడం కూడా నేరము అవుతుంది.

(ఇప్పుడు కూడా మర్డర్ నేరానికి ఉరిశిక్ష గానీ, యావజ్జీవశిక్ష గాని, వేస్తారు. ఉరి శిక్ష ఎందుకు వెయ్యకూడదో కారణాలు వివరించాలి. అదీ నేటి శిక్షాస్మృతి. కాని విజయవాడలో క్లాస్ రూములో అందరి పిల్లల ఎదుట పరీక్ష రాస్తున్న ఒక విద్యార్థిని మేదర కత్తితో నరికి చంపిన నేరానికి ఉరి శిక్ష వెయ్యాల్సింది పోయి, అదేం పెద్ద నేరం కాదులే అని యావజ్జీవశిక్షతో సరి పెట్టారు. అలాంటి మెతక తనం పనికిరాదు అని మహాభారతం మనకు చెబుతూ ఉంది.)

శిక్షలు విధించే రాజు ముందు తాను నీతి మంతుడిగా ఉండాలి. తన మంత్రులను, పుత్రులను, ఉద్యోగులను నీతి మంతులుగా తీర్చిదిద్దాలి. అప్పుడే అతను ప్రజాపాలనకు అర్హుడవుతాడు. తన దగ్గరకు వచ్చిన అభియోగమును చక్కగా పరిశీలించాలి. నేరస్థుని పట్ల, బాధితుని పట్ల ఎలాంటి కామము క్రోధము లేకుండా ధర్మప్రకారము తీర్పు చెప్పాలి.అప్పుడు

మరణ దండనకు అర్హ మైన నేరములలో నిందితుని వధించాలి. అప్పుడు ఆ రాజుకు ఏ పాపమూ అంటదు. మనం రోజూ హత్యలు చేయడం చూస్తూ నే ఉన్నాము. లోభం చేతగానీ, క్రోధం చేత గానీ, కామం చేత గానీ, మనస్సులో ఏ మాత్రం శంక లేకుండా దుర్మార్గులు హత్యలు చేస్తున్నారు. అలాంటి వారిని శిక్షించకుండా అహింసావ్రతము పూని వదిలేస్తే, హింస పెచ్చురిల్లుతుంది. అరాచకం ప్రబలుతుంది.

(డబ్బు కోసం, అక్రమ సంబంధాల కోసం, కోపాన్ని తట్టుకోలేక, ఎన్నో హత్యలు జరుగుతున్నాయి. హత్యలు చేసిన వారు హాయిగ బయట తిరుగు తున్నారు. ఒక వేళ న్యాయస్థానాలు ఉరి శిక్షలు వేసినా వాటిని అమలు చేయడంలో ప్రభుత్వాలు అలసత్వం చూపుతున్నాయి . న్యాయ స్థానాలు కఠిన శిక్షలు విధించినా, పండగలకో పబ్బాలకో వారిని వదిలేస్తున్నారు. నేరం చేస్తే కఠినం గా శిక్షింపబడతాము అనే భయం ప్రజలలో లేదు. ఏదోవిధంగా తప్పించుకోవచ్చు అనే భావన ప్రబలిపోయింది. అదీ నేటి లోక ధర్మము. వీరంతా మహా భారతములో ఈ ఘట్టము చదువుకోవాలి.)

అహింస అనేది క్షత్రియులకు, రాజులకు కాదు. బ్రాహ్మణుడు మాత్రమే అహింసను పాటించాలి. రాజైన వాడు ప్రజల పట్ల దయగలిగి ఉండాలి. వారిని కన్న బిడ్డల వలె పాలించాలి. దుష్టులను కఠినంగా శిక్షించాలి. అప్పుడే ప్రజలు సుఖశాంతులతో జీవించగలుగుతారు. ఈ ప్రకారము ప్రజలను పాలించడమే క్షత్రియుడైన రాజునకు అహింసా వ్రతము వంటిది." అని ద్యుమత్సేనుడు తన కుమారుడుసత్యవంతునికి బోధించాడు. అని భీష్ముడు ధర్మరాజుకు వివరించాడు.

" పితామహా! గృహస్థ ధర్మము లేక సన్యాసమ. ఈ రెండింటిలో

ఆచరించ దగిన ధర్మము ఏది? వివరించండి." అని అడిగాడు.

" ధర్మనందనా! రెండునూ ఆచరణ యోగ్యములే. ఈ సందర్భంలో నీకు కపిల మహర్షికి ఒక గోవునకు జరిగిన సంవాదమును వినిపించెదను. పూర్వ కాలంలో కపిలుడు అనే మహా ముని ఉన్నాడు. అతడు ఒక ధేనువును చూచి "నీవు వేద స్వరూపమవు కదా!" అని అన్నాడు. అక్కడే అదృశ్యరూపంలో ఉన్న స్యూమరశ్మి అనే ముని ఆ మాటలు విన్నాడు. ఆ మాటలతో కపిలునికి వేదముల మీద గౌరవము లేదు అని తెలుసుకున్నాడు. సూక్ష్మరూపంలో ఆ ఆవులో ప్రవేశించాడు. గోరూపంలో ఉన్న స్యూమరశ్మి కపిలునితో ఇలా అన్నాడు.

"మహర్షీ! యతులు వేదములను డాంబికత్వమునకు ప్రతీకగా పిలుస్తారు. కాని వేదములు అందరూ ఆదరించతగ్గవి. గౌరవించదగ్గవి. నీ సంగతి చెప్పు. నీకు వేదములు ఆదరించతగ్గవి కావా!"అని అడిగాడు. కపిలుడు ఇలా అన్నాడు

" ఓ ధేనువా! నాకు వేదములు అనిన ఆదరము కానీ, నిరాదరముకానీ లేవు. అసలు నువ్వు నన్ను ఇలా ఎందుకు అడిగావో తెలియదు. నీ మనసు నాకు అవగతము కాలేదు. అయినను నాకు తెలిసినంతవరకూ చెప్పెదను వినుము. బ్రహ్మచర్యము, గృహస్థాశ్రమము, వానప్రస్థము, సన్యాసము అను నాలుగు ఆశ్రమ ధర్మములు కలవు. అవి దేవతా మార్గములు. ఆ మార్గములలో నడచుట సంసారులకు కర్తవ్యము. వేదం లో విధించిన ఆచార వ్యవహారముల ప్రకారము నడుచుకోవడం మానవుల ధర్మము. కాని యజ్ఞములలో హింస చేయడం మంచిదో కాదో నువ్వే చెప్పాలి." అని పలికాడు కపిలుడు.

“బ్రహ్మ దేవుడు యజ్ఞముకోసరమే ధాన్యమును, పశువులను సృష్టించాడు. అదీ కాకుండా స్వయంగా తానే యజ్ఞాలు చేసాడు. ప్రాజ్ఞుడు, అజ్ఞుడు ఇద్దరూ స్వర్గ సుఖాలు కోరుకుంటారు. కాని యజ్ఞం చేస్తే తప్ప స్వర్గ లోక ప్రాప్తి కలగదు. అమలిన మైన గృహస్థ ధర్మము లోనే యజ్ఞములు చేయడానికి వీలుపడుతుంది. అప్పుడు యజ్ఞములు చేయడం హింస అనుకుంటే ఎలాగ?” అని ఆ ధేనువులో ఉన్న ముని పలికాడు. అప్పుడు కపిలుడు ఇలా అన్నాడు.

“ కేవలం ఆత్మ సుఖాన్ని కోరుకునేవాడు ఇతరములైన సుఖములకు ఆశ పడడు. అతనికి శోకము, కామము, విషయ వాంఛ, ఉండవు. అటువంటి వాడికి స్వర్గ సుఖములు ఎందుకు? కాబట్టి శాశ్వతమైన మోక్షము కోసం గృహస్థాశ్రమమును వదిలిపెడతాడు.” అని పలికాడు కపిలుడు.

“ మహర్షి! మిగిలిన ఆశ్రమము లన్నీ గృహస్థాశ్రమమును అనుసరించి వర్ధిల్లుతున్నాయి. గృహస్థాశ్రమంలో ఉన్న వాడు మోక్షమునకు అర్హుడు కాడు అని ఎక్కడన్నా చెప్పబడిందా! సమస్త ధర్మములకు, సమస్త కార్యములకు గృహస్థ ధర్మము మూలము కదా! దరిద్రులు సోమరి పోతులు చెయ్యాల్సిన కర్మలు చెయ్యరు. విడిచిపెడతారు. దాని వలన సద్గతి కలుగుతుందా? వేదాధ్యయనము విడిచి పెడితే పాపము చుట్టుకోదా! వేదాలను అంగీకరించక పోవడం ఉచితమా!” అని ధేనువులో ఉన్న స్యూమరశ్మి పలికాడు. దానికి కపిలుడు ఇలా అన్నాడు.

“అయ్యా! బ్రాహ్మణులు తమ ఆచార వ్యవహారములను పాటించి దేవతలను తృప్తి పరుస్తారు. బ్రాహ్మణుడు పాటించే ఆచారాలు ఈ విధంగా ఉన్నాయి. చెయ్యి, యోని, పొట్ట,నోరు ఈ నాలుగూ తెరిచిన వాకిళ్లు.

సాధకుడు మోక్షప్రాప్తికై ఈ నాలుగు వాకిళ్లను గట్టిగా మూసి వేస్తాడు. తన ముందు బంగారము గుట్టగా పడి ఉన్నా చేతితో ముట్టుకోడు. కోపం వచ్చినా ఎవరినీ చేతితో కొట్టడు. హింసించడు. ఆ ప్రకారంగా చేయి అనే వాకిలి మూసి వేస్తాడు. ప్రాజ్ఞుడైన వాడు తన భార్యతో తప్ప పరస్త్రీలతో సంభాషించడు. పరస్త్రీలను కోరడు. అనుభవించడు. ఏక పత్నీ వ్రతంతో ఉపస్థ అనే వాకిలిని మూసి వేస్తాడు. కేవలము శరీరంలో ప్రాణములు నిలుపుకోడానికే ఆహారము దీసుకొంటాడు. అంతేగాని రుచి కోసమో, పొట్ట నింపుకోడానికో ఆహారము తీసుకోడు. తనకు లేని దాని కోసం తాపత్రయ పడడు. ఆ ప్రకారంగా ఉదరము అనే వాకిలి బంధిస్తాడు. ఎప్పుడూ అసత్యము పలుకడు ఒకరిని నిందించడు. పరుషంగా మాట్లాడడు. అనవసరమైన వాదనలకు దిగడు. కాబట్టి తెలివి గలవాడు నోరు అనే ద్వారమును బంధించి నట్టేగదా! పైవిధంగా నాలుగుద్వారములను నేర్పుతో మూయగలిగిన వాడే బ్రాహ్మణుడు. అటువంటి వానికి తపస్సు, యజ్ఞములు, యాగములు, దానములు, వ్రతములు ఎందుకు? అలాంటి వాడు వేదములకు ఎందుకు దాస్యం చేయాలి. ద్వంద్వములకు అతీతుడైన వాడు పేరు ప్రతిష్టల కొరకు పాకులాడడు. కళ్లకు కనపడే ప్రకృతినీ, కళ్లకు కనపడని పరబ్రహ్మమును సాక్షీభూతంగా చూస్తూ ఉంటాడు. అటువంటి వాడే నిజమైన బ్రాహ్మణుడు. అలా కాని వాడు ఫలాపేక్షతో కర్మలు చేస్తూ కర్మలలో మునిగి తేలుతుంటాడు." అని కపిలుడు పలికాడు.

అప్పుడు స్యూమరశ్మి తన ఉనికిని తెలిపి "కపిల మహర్షీ! నా పేరు స్యూమరశ్మి. ధర్మ సూక్ష్మములను గ్రహించుట కొరకు ఈ ఆవులో చేరి ఇప్పటి వరకూ మాట్లాడాను. అంతే గాని వేరు గాదు. నేను నిన్ను ఆశ్రయించాను. వేదములు ప్రమాణములుగా గ్రహించిన తరువాత, వర్ణాశ్రమ ధర్మములను ఆచరించడమో పరిత్యజించ డమో చెయ్యాలి గదా! వర్ణాశ్రమ ధర్మములను

ఆచరించాలా! వద్దా వివరంగా తెలుపమని ప్రార్ధిస్తున్నాను." అని అడిగాడు అప్పుడు కపిలుడు ఇలా చెప్ప సాగాడు.

"జ్ఞాని అయిన వాడు ఏ పని చేసినా వాడికి కీడు వాటిల్లదు. జ్ఞాని కాని వాడు కామానికి కోరికలకు లొంగిపోతాడు. ఆ కర్మ బంధంలో చిక్కుకుంటాడు అహంకారము లేని వాడు, కోపము లేని వాడు, కోరికలు లేని వాడు, శుభము జరిగినా అశుభము జరిగినా బాధ పడడు. త్యాగ గుణంతో ఎల్లప్పుడూ సుఖ శాంతులతో జీవిస్తాడు. మీ మహా ఋషులందరూ జ్ఞానము కలవారే. కాని మీలో ఎవరో ఒకరికే ఏకాత్మనా భావన కలుగుతుంది. అలాంటి వాడికి ఎలాంటి సందేహాలు ఉండవు. కర్మ బంధనాలు ఉండవు." అని పలికాడు కపిలుడు. ఆ మాటలు విన్న స్యూమరశ్మి ఇలా అన్నాడు.

" మహాత్మా! వేదములు శాస్త్రములు చూపిన దోవను వదిలిపెట్టడం వలన మోక్షం రాదు. వేదములు నమ్మకపోవడం వల్ల కీడుకలుగుతుంది అని తెలుసుకున్నాను. కాబట్టి నా మనసులో ఉండే సందేహములను తొలగించండి." అని అడిగాడు అప్పుడు కపిలుడు అతనితో ఇలా చెప్పాడు.

"శబ్దబ్రహ్మము, పరబ్రహ్మము అని రెండు ఉన్నాయి. శబ్ద బ్రహ్మమును సేవించిన వాడు పరబ్రహ్మమును పొందుతాడు. మనసులో ఎలాంటి కోరికలు లేని వాడు, అసూయ లేని వాడు, శమము, దమము, ఆత్మ జ్ఞానము కలవాడు, వేదములో చెప్పబడిన ఆచార వ్యవహారములను శ్రద్ధతో ఆచరిస్తాడు. అటువంటి గృహస్థు సాటి జీవుల యడల దయ గలిగి ఉంటాడు. అతనికి అహంకారము, స్వాతిశయము మచ్చుకైనా ఉండవు. శాంత స్వరూపులైన బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు గృహస్థాశ్రమములో ఉండికూడా మోక్షమును పొందుతారు.

ధర్మమునకు, బ్రహ్మ చర్యము, గృహస్థాశ్రమము, వానప్రస్థము, సన్యాసము అనే నాలుగు ఆశ్రమములునాలుగుపాదములుగా ఉన్నాయి. ఆ పాదముల మీద ధర్మము స్థిరంగా నిలిచి ఉంటుంది. పురుషుడు ఏ ఆశ్రమమును స్వీకరించినా అతను అనుసరించే ధర్మము ఒక్కటే. ఎవడైతే విషయవాంఛలను విడిచి పెట్టి, కోరికలు లేకుండా ప్రశాంత చిత్తంతో ఉంటాడో అతను ఏ ఆశ్రమములో ఉన్నా ఒకటే. దేనికీ క్షోభ చెందడు. మహాత్ములు ఆశాపాశములను తెంచుకొని సన్యాసాశ్రమము స్వీకరిస్తారు. దానిని మనము తప్పు పట్టలేము కదా!

జ్ఞానము ధర్మమునకు అదిష్ఠానము. పరమ సంతోషము ధర్మమునకు మూలము. త్యాగము దాని రూపము. అందుకని నాలుగు ఆశ్రమములు కూడా ఆచరణయోగ్యములే. ప్రశాంతమైన మనస్సు కలవాడికి నిరంతర సుఖసంతోషాలు లభిస్తాయి. వేదము చదవడం వలన ప్రయోజనము లేదు. వేదము లో ఉన్న భావమును కూడా గ్రహించగలగాలి. వేద తత్త్వము తెలియని వారు వేద పాఠకులు మాత్రమే అవుతారు. వేదము చదువుతుంటే అంతా తెలిసినట్టు అనిపిస్తుంది. కానీ ఏమీ తెలియదు.మోక్షమునకు మూడు మార్గములు. మొదటిది త్యాగము. అనగా కర్మ ఫల త్యాగము. రెండవది ఇంద్రియ నిగ్రహము. మూడవది శాశ్వతా నందము. ఇవి ఒకదాని కంటే ఒకటి గొప్పవి." అని చెప్పాడు కపిలుడు. కపిలుని ఎంతో ప్రశంసించాడు స్యూమరశ్మి. ధర్మనందనా! ఈ సంవాదములోని ధర్మసూక్ష్మములను గ్రహించి దాని వలన లబ్ధి పొందు." అన్నాడు భీష్ముడు.

మహా భారతము శాంతి పర్వము

పంచమాశ్వాసము మొదటి భాగము సమాప్తము.

ఓం తత్సత్ ఓం తత్సత్ ఓం తత్సత్